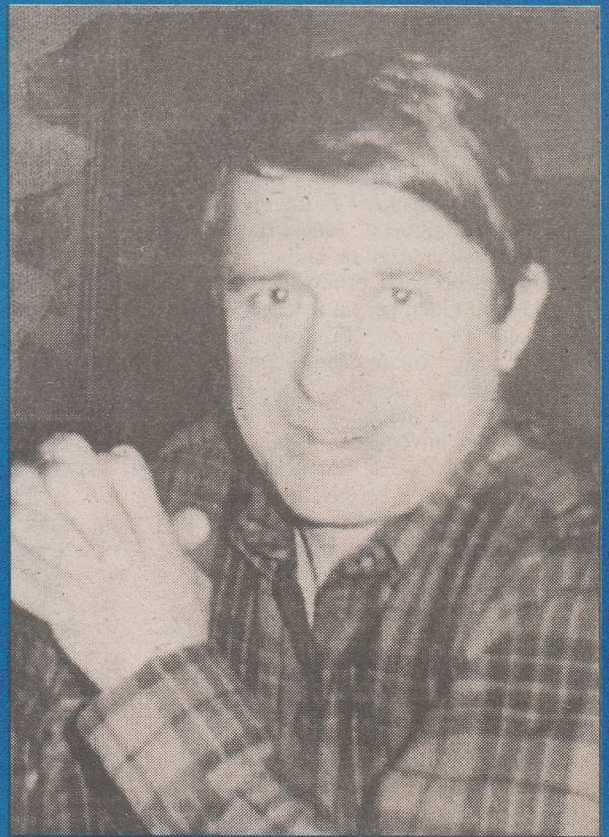

SALA DE LECTURA

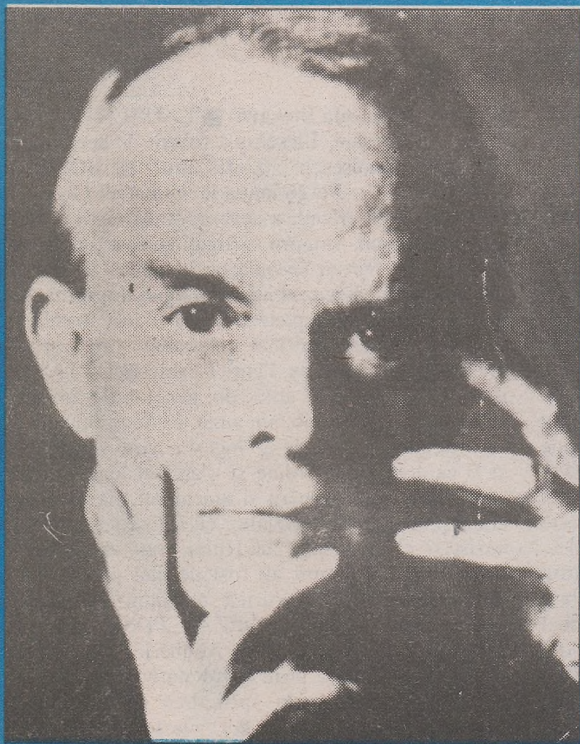
Luceafărul

Săptămânal de literatură. Nr. 6 (215), serie nouă. Miercuri 15 februarie 1995. Preț: 500 lei

**UN UMANISM
POSTMODERN
SAU
FANTASME
PENTRU
APOCALIPS?**

POEZIA CRISTOFORMĂ

Truman Capote:

**KATE
McLOUND**

Când îți cad dinții, vorbești covrigii de rău

● În lipsă de subiecte tari sau în absența inspirației, câțiva gazetari și gazetărași au găsit momentul tocmai potrivit să atace (!) o breaslă care (acum ca și altădată) a rezistat în fața slugilor, demagogilor și condeierilor de suprafața unui Ion Crânguleanu. Așadar, „toate-s vechi și nouă-s toate“, numai servitorii fac cu rândul.

● Într-o revistă ieșeană, un fost cenzor de tristă faimă, Virgil Poiană, își plasează lângă o fotografie de junețe (să nu fie recunoscut) niște catrene, vesele cică, de-l face și pe Neculuță să se răsucescă în mormânt. „Pe bogata Uniune/ Unii au stors-o cu talent,/ O fi, nu, diversiune./ De-acum tot dă... faliment“. Măi să fie! Când îți cad dinții, vorbești covrigii de rău!

● Ziarul cotrocenean, prin paharul, pardon, paia lui Aureliu Goci, scăpat mai ieri dintr-un incendiu (bahic!) ca haiducul Coroiu din flintele următorilor, prin urmare **Dimineața** dă vești ca după o noapte albă: „După dezbateri furtunoase care au durat... zeci de ore și încheiate ca în cântecul de mahala la patru dimineața, când nu se mai duc oltenii la piață pentru că cei mai mulți au devenit condeieri și tarabagii profesioniști...“ etc., etc. Lăsând la o parte delirul verbal și stilul limpede ca o baltă răscolită, trebuie să-l informăm (!) pe A.G. că adunarea despre care vorbește a durat doar 11 (unșprezece) ore și s-a încheiat pe la ora 21. Așa, să știe, atunci când se va trezi! Deși nu poți cere calului triluri și privighetorii copite!

● Un săptămânal, de obicei obiectiv și bine informat, merge pe mâna tremurândă a lui Sorin Preda și amestecă veninul cu invectiva, mai ceva ca „România Mare“ prin profesionistul ad-hoc C.V.Tudor. Sub un titlu care denotă opacitate și mânie, „Uniunea Scriitorilor rămâne singura instituție din România care nu acceptă înnoirea“, cronicarul, se pare zdruncinat bine într-o croazieră cu peripeții, scrie negru pe verde:

„Evident, nu s-a făcut nici o referire la situația închirierii Casei Vernescu lui Peter Blum și a unei societăți ce aparține, de fapt, familiei lui Marcel Ivan de la Credit Bank“. Săracul Sorin! O documentare minimă (necesară oricărui condeier) ar atesta confuzia în care zace.

● Mai consemnează năbădăiosul optzecist: „Teama de fărâmițare a dus în final, la o dispută pe față între generații“. Păi dacă: 4 (patru) scriitori, adepți ai platformei Nedelciu, formează o generație numeroasă (doar atâția și-au exprimat adeziunea în plenul adunării!), înseamnă că restul, aproape 2.000 (două mii) trebuie să se supună fără cârtire, eventual să mulțumească pentru faptul că au fost scoși din rătăcire. Literatura română începe și sfârșește cu acești evangheliști!

● „Avertismentele juristului Mihai Giugaru au trecut, practic, neobservate, asistența reținând, în schimb, promisiunile electorale ale d-lui Laurențiu Ulici: pensii, recuperarea prin justiție a patrimoniului de dinainte de război, 140 de locuințe“. Iritat și, probabil, cu analizele O.R.L. întârziate, S. P. cade iarăși în păcatul informării după ureche. Nimeni n-a promis 140 de case pentru scriitori. L. Ulici a anunțat că sunt 140 de cereri în acest sens. După cum se înțelege, Preda nu aude dar le potrivește!

● În final, ca să fie cât se poate de convingător, cronicarul se exprimă tranșant: „Un program cu adevărat admirabil. Oare – nu știi de ce?! – seamănă în linii mari cu programul electoral al unui alt președinte“. După o asemenea subtilitate, pentru a elimina orice dubii apelăm tot la argumentele lui Sorin Preda, dolda de adevăr: „Imediat, cei vizați au ieșit din sală – unii rămânând în hol pentru a da interviuri presei doritoare de scandal, alții grăbindu-se spre gară“. Dacă Sorin Preda a rămas totuși în sală, oare la ce i-a folosit?...

Prea multă ură

de NICOLAE PRELIPCEANU

Nu e nici o noutate în afirmația eliptică de predicat pe care am pus-o ca titlu acestor rânduri. De cinci ani nu încetăm să ne mirăm câtă ură iese la iveală, în valuri, zilnic. În viața politică, dar mai ales în aceea a străzii și a oamenilor de rând, a cetățenilor patriei. Amenințați din toate părțile, oamenii se întorc spre vecinul din dreapta, spre cel din stânga, spre cel din față, spre cel din spate, altfel zis în toate părțile cu o ură vizibilă, ca și cum aceștia ar fi de vină. Și au dreptate: aceștia sunt de vină: și cei din punctele cardinale, dar și cel din mijloc. Cu alte cuvinte: toți. Blesteme, înjurături, bătăi, în unele medii crime odioase, toate sunt expresia urii celei mai vii dintre oameni. Ea e și sarea și piperul zilelor noastre.

Am făcut cunoștință cu ura străzii de mult. Recent, la Adunarea Generală a Scriitorilor, ura ne învăluia de parcă eram în stradă. Aula Magna a Universității din București clocotea. Chiar dacă în bănci stăteau liniștiți câteva sute de scriitori, printre rânduri, pe scenă și pe deasupra capetelor lor, se manifesta ura cea mai pură, deghizată în tot felul de forme acceptabile, măcar teoretic. Ba în legalitate, ba în schimbare; ura lua cuvântul, ochii priveau ucigași spre toți ceilalți. Cuiva îi era rușine că se află acolo. Dar nu pleca. Voia să plece toți ceilalți, ca să înceteze rușinea domniei sale. De aceea privea cu ochi injectați de ură în sală, doar-doar se va goli și vor rămâne cei doi-trei cu care să poată fi mândru.

Știu că scriitorul e profesionistul sentimentelor. Or, ca să le înscrie în opere, trebuie mai întâi să le trăiască. După câte știam până mai ieri, există o seamă de sentimente, ce, evident, pot fi puse în „o seamă de cuvinte“. După adunarea de la începutul lui februarie aștept opere nemuritoare al căror unic sentiment, descris până-n detaliu, va fi ura. Dar tare mă tem că iarăși vom citi despre dragoste, eroism și alte sentimente mărețe. Să nu mai știe, oare, nici scriitorul ce se întâmplă în realitate cu el?

Editori:

- Uniunea Scriitorilor din România
- Fundația Luceafărul
- Cu sprijinul Fundației Soros
- pentru o Societate Deschisă

Redacția: Laurențiu Ulici (*director*), Marius Tupan (*redactor șef*), Ioan Es. Pop (*secretar general de redacție*), Alexandru Spănu (*redactor*), Olivia Marcu (*secretariat*), Maria Burcă (*curier*), Florin Țone (*foto-reporter*)

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1, telefon 659.67.60.
Cont: Agenția Credit Bank, sector 2, nr. 40.10.11.50.16 (lei) și 40.20.11.50.12.16 (valută)

Tehnoredactare computerizată: INFO G.I.P.

Manuela Drăghici, Marius Predescu

Tipar: INTERGRAPH

Abonamentele se pot face la toate oficiile poștale din țară. Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

de PETRE STOICA

■ „Gheorghe Funar nu are Sida“. (**România liberă**) ■ GABRIEL STĂNESCU: „Ceea ce nu a reușit președintele Ion Iliescu în cinci ani, realizează Președintele Moral al României. Corneliu Coposu a fost invitat de Bill Clinton la Casa Albă“. (**Ziua**) ■ „Marita Duda, de 81 de ani, este cunoscută la Craiova pentru darul său în ghicit. Ea a fost de numeroase ori reținută de Securitate pe vremea lui Gheorghiu Dej și a lui Nicolae Ceaușescu.“; „Ea a devenit vestită pentru faptul că a prezis când și cum va muri Ceaușescu. În legătură cu cariera politică a președintelui Ion Iliescu, ghicitoarea a afirmat: «Ion Iliescu va dispărea de pe firmamentul politic în acest an, înainte de Sfântul Dumitru, 26 octombrie, deoarece bobul care-l ține cade mereu acum», transmite AM PRESS“. (**Evenimentul zilei**) ■ M. I.: „Un coșciug modest din stejar, deci ceva mai rezistent, a ajuns să coste 225.000 lei! Nor-am mai pus la socoteală eventualele elemente decorative, în crustații etc.“ (**România liberă**) ■ MIRCEA MIHĂIEȘ: „Dacă în decembrie 1989 dl. Iliescu a putut să-i înșele pe români, având abilitatea să-i propulseze în prim plan pe activiștii din rândul al doilea și să-i ascundă pe cei din rândul întâi prin cămările Cotroceniului, astăzi el renunță la orice prudență. În al șaselea an al criptodictaturii sale, el ni se înfățișează așa cum e în realitate: un substitut perfect al lui Ceaușescu, un mărunț politician secretat de dogma bolșevică, dar ros de uriașe ambiții de

mărire“. (**România literară**) ■ LAURENȚIU STOICIU: „La Focșani, Iliescu s-a folosit de aceleași trucuri ca și Ceaușescu“. (**Cotidianul**) ■ BOGDAN-IOAN MATEI: „Pe 26 ianuarie, Cimitirul Ghencea a trăit din nou ceremonia macabră a aniversării postume a lui Ceaușescu. Singurii câștigați au fost țiganii de la intrare, care făceau speculă cu lumânări și imortele, fraierind cele câteva zeci de nostalgici din jurul crucii despre care se presupune doar că a fost instalată la căpătâiul (ușor ciuruit) al celui mai stimat și iubit președinte“. (**Acțiunea, Piatra Neamț**) ■ OCTAVIAN PALER: „La «Tele 7 abc», doi generali de Securitate au susținut, cu aplomb, am auzit, că Securitatea a fost ceva în genul unei cete de îngeri a cărei singură vină ar fi că a executat ordine și a aplicat legi împotriva «bandiților» din pușcării și din munți. Exact aceasta era și pretenția Gestapo-ului: că aplică legile statului nazist și că oponenții lui Hitler erau «bandiți». La Nürenberg judecătorii au fost de altă părere, că un ordin criminal nu justifică o crimă“. (**România liberă**) ■ ANDREEA ORZA: „PDSR nu a fost acceptat în grupul socialist al Adunării Parlamentare a Consiliului European, principalul motiv fiind alierea cu partidele extremiste în sprijinirea cabinetului Văcăroiu“. (**Tineretul liber**) ■ „Psihoza turbării bănuite Bucureștii“. (**Zig-Zag**) ■ „Cea mai sexy femeie a anului 1994, Daniela Györfi, vrea să joace într-un film în care toți bărbații să facă sex cu ea“. (**Ev. zilei**)

Implicarea scriitorului

Ina din temele preferate de dirijorii politici ai literaturii în regimul comunist era **implicarea scriitorului**. Zeci de dezbateri pe această temă au fost găzduite de-a lungul anilor șaptezeci și optzeci în paginile revistelor literare și culturale, ba chiar și ale cotidianelor, semănând una cu alta ca două picături de apă și diferind una de alta doar – eventual – prin numele protagoniștilor. Evident, era vorba de un înțeles cu totul particular al conceptului de implicare, singurul acceptat de ideologia zilei și anume implicarea ca aliniere de tip activist, fără crâcnire și fără întrebări, la ideologia și, mai ales, politica, iar mai apoi „gândirea novatoare” ale partidului comunist, respectiv ale secretarului său general. La câțiva ani după revoluția din decembrie '89, exploatarea, pe de o parte, oroarea de temă a majorității scriitorilor români, iar pe de alta, credulitatea naturală a firilor artistice, au apărut câțiva, „misionari” – de altfel bine protejați de noua putere – care s-au străduit și se străduiesc în continuare să-și convingă semenii scriitori că implicarea lor nu mai are nici un rost, că scriitorul trebuie să-și vadă de ale lui, să se retragă – eventual de

de LAURENȚIU ULICI

tot – la masa de lucru, străin și indiferent la tot ce se întâmplă dincolo de spațiul propriu. Că acest fel de „misionarism” se bazează pe o reducere intolerabilă a semnificațiilor implicării e limpede ca lumina zilei. Ceea ce rămâne tulbure e pricina pentru care propagandiștii acestei idei a neimplicării fac atâta risipă de energie în a sfida logica și istoria deopotrivă. Fiindcă nu-mi imaginez că ei n-ar ști că implicarea are o sferă semantică mult mai încăpătoare decât o doreau ideologii comunismului sau că n-ar cunoaște numeroase situații din istoria noastră sau din istoria universală care să ateste contrariul a ceea ce ei susțin. Mai mult, implicarea scriitorului în Cetate intră din cele mai vechi timpuri în chiar definiția profesiei. Dacă literatura este – cum bine s-a spus – conștiința de sine a unei societăți, scriitorul – ca autor de literatură – nu poate fi decât un radiolog al societății, dublat deseori de un diagnostician și, poate, de un terapeut. A-l lipsi pe scriitor de rolul său implicat în treburile societății înseamnă, de fapt, a lipsi societatea însăși de spiritul critic fără de care nici o

transformare nu este posibilă. Problema nu e a participării scriitorului în structurile politice ale societății. Asta ține de vocația politică și există scriitori care o au și alții care nu o au. Cei care o au sunt liberi – cel puțin într-o lume democratică – să și-o afirme ca atare. Dar și cei care au această vocație și cei care n-o au sunt egal de îndreptățiți să-și exprime, în numele vocației scriitoricești, punctul de vedere în legătură cu realitatea imediată, să-i observe, analizeze, comenteze evoluția, aspectele, tendințele, etc., cu alte cuvinte să se implice în context, indiferent dacă asta place sau nu puterii politice. În clipa când vor înțelege cu adevărat că într-un stat de drept și democratic scriitorul este exponent al societății civile, partizanii non-implicării, ai retragerii scriitorului la masa de lucru ca într-un ghetou vor renunța, poate, – dacă nu-i animă motivații de tip diversionist – să ne mai plictisească abuziv cu sofisme de doi bani și exigențe pe care, în mod bizar, ei cei dintâi nu le respectă. Înțeleg să facă elogiul „turnului de fildeș” un sihastru, dar nu pot accepta un atare elogiu din partea cuiva care ocupă, el însuși, o poziție politică și încă pe baricada puterii.

minimax

Provocarea europeană

Nu este prea lesne a spune/scrie ceva – așa cum încerca-voi – aici, în România, acum, în seara zilei de întâi februarie 1995. Pentru că este un moment unanim apreciat în mass-media ca istoric datorită intrării în vigoare la această dată a Acordului de Asociere a României la Uniunea Europeană. Care va să zică, iată, har Domnului!, purcederea românilor și a României către cartierele elegante ale Europei se arată aieva. Ura, ura! Dar, după clipa de euforie (depinde și de predispoziție), nu îmi pare deloc anapoda întrebarea dacă acest eveniment poate constitui prilej de bucurie, adică bucuria speranței, ori, mai curând și mult mai întemeiat (încă) un motiv de îngrijorare în perspectivă. După care, de bună seamă, se cuvine făcută evidențierea argumentelor ce îndreptățesc o viziune dubitativă dacă nu chiar de-a dreptul sceptic-pesimistă.

de ȘERBAN LANESCU

Așadar, deocamdată, **asocierea**, abia cândva, **aderare**. Nuanțe semantice de finețe ce semnaleză însă realități puternic contrastante. Este cert dară că, așa cum sunt acum, România și românii nu au acces decât, cel mult, în, metaforic spus, sala de așteptare a Europei Occidentale. Și încă un aspect, evidențiat de rezultatele unor sondaje de opinie publicate în presă săptămâna trecută: societățile din Europa Occidentală și Centrală nu sunt cine știe ce încântate de, să-i zicem așa, venirea românilor. (Nu cu multă vreme în urmă, doi profesori elvețieni, soț și soție, îmi mărturiseau că, vizitând România, cel mai mult și mai mult i-a impresionat... Dobrogea. Deci nu mânăstirile din Bucovina, nu Apusenii ori alte obiective turistice standard ci, spre mirarea-mi, Dobrogea și, firesc, i-am întrebat de ce. Fiindcă – mi-au răspuns ei

cu încântare – seamănă cu Africa.) Altfel spus, acordul de asociere este, preponderent, opera oamenilor politici, corespunzător marelui plan (vis?) al realizării unei singure Europe. De unde și întrebarea ce se iscă imediat: așa cum este și de cine este cărmuită acum România, care sunt șansele accederii de la **asociere** la **aderare**? Iar căutarea unui răspuns pertinent poate, ori chiar trebuie să înceapă în zona politicului tocmai fiindcă Europa Unită greu poate fi de conceput ca rezultat spontan decurgând dintr-un proces ce de la sine evoluează într-o atare direcție, ba, poate, în destule privințe realitățile economice, sociale, culturale și morale sunt potrivnice chiar. Bref: clasa (ori, mai bine spus, **gruparea**) social-politică dominantă acum în România voiește **într-adevăr** accesul **integral** în Europa, date fiind condițiile ce se impun în acest sens? Răspunsul negativ îmi pare

evident în pofida trâmbișării propagandistice a contrariului. Întru totul relevant în acest sens a fost mesajul președintelui I.I. Iliescu difuzat la TVR în cuprinsul teledifuziunii de seară din această zi istorică. În perspectivă – a apreciat d-sa – ținând cont de realizările politice de până acum (s-a gândit oare la succesul mineriadelor ori, poate, la pactul partidului de guvernământ cu cele mai antieuropene forțe politice?), dificultatea aderării României la Uniunea Europeană este precumpănitor **economică**. D-na Karenn Fogg, șefa delegației U.E. în România, crede mai altcumva: „Procesul de integrare europeană este gradual și cere din partea tuturor efort și voință. Nu numai pe plan economic și social, **dar și politic**”. (sb. ns.) N-are decât și să-i fie de bine! Iar apropierea făcută de dl I.I. Iliescu între 1 februarie 1995 și 1 februarie 1990, data înființării C.P.U.N., dovedește o dată în plus asimilarea șmecheriei (probată în/de C.P.U.N.) cu abilitatea și originalitatea politică. Șmecherie care dacă ține pe marurile Dâmboviței e greu de crezut că va izbândi și în Occident. Fără a mai pomeni, căci nu mai este loc, de irezistibilă atracție ce o resimt guvernării și aliații lor către Răsărit. (de se poate va continua)

Ion Luca: JERTFA CARE CREEAZĂ

Prin nobila strădanie a profesorului băcăuan Marin Cosmescu, ni se restituie opera integrală a diaconului dr. Ion Luca, același cu nedreptățitul (încă) dramaturg Ion Luca. De fapt, volumul adună sub coperti cele opt conferințe și eseuri filozofico-religioase apărute între anii 1922-1927, înainte, deci, de afirmarea autorului ca dramaturg. O repede privire asupra lor: **Raționalismul în drept și Morala raționalistă** (lucrările de doctorat în drept și teologie) afirmă convingerea că morala științifică nu prezintă incompatibilități cu morala teologică, întrucât cele două „se unesc pentru a recunoaște realitatea organizării morale a vieții omenești prin firea ei, prin necesitatea de a-și asigura existența și dezvoltarea”, morala religioasă având un concept despre viață mult mai cuprinzător decât morala raționalistă. **Bolșevism și creștinism**, după ce arată că „dragostea creștină are calități pe care bolșevismul nu le are”, ultimul purtând stindardul urii, jafului și constrângerii, prevede „pericolul ce-l reprezintă propaganda bolșevică în rândurile poporului nostru”, care ar putea ajunge „în situația de a vedea iarăși roșind pământul acestei țări, mai trist ca în războiul care trecu, căci de data aceasta va fi sânge vărsat între frați”. (Premoniție exactă!) **Viața integrală** pledează pentru găsirea unei formule, conform căreia „toți românii să se întâlnească permanent pentru transfuziunea preocupărilor disperate și transformarea lor în fiecare din noi într-o sinteză spirituală care să fie expresia intuiției integrale a vieții naționale...” (s. m. Al. S.) **Stupefiantele în viață** este o conferință de morală practică; ea reclamă necesitatea unei terapeutici serioase și grabnice, prin care „să se reînviereze treptat nervii și spiritul nostru oboșit...” (Necesitatea rămâne de actualitate!). Dacă în **Individualismul religios** aflăm o pledoarie în favoarea concepției antiindividualiste a Bisericii Ortodoxe, instituție de descendență divină, care „apără sensul profund al doctrinei sale solidariste împotriva individualismului nihilist protestant”, **Jertfa care creează...** (conferință rostită la Chișinău, în 23 mai 1923) îl dezvăluia pe Ion Luca nu numai ca pe un slujitor devotat al Bisericii, ci și ca pe un patriot de extracție autentică: „...marele artist, poporul român, nu a sculptat granițele noi decât atunci când piatra clădirii care era visarea, idealul, zbciumul sufletului său pasionat de ea, a zidit senin, decis, liniștea sa, dragostea sa, pe fiii săi...”.

Volumul asupra căruia am zăbovit cu dragoste poate constitui o treaptă solidă spre așezarea lui Ion Luca în galeria oamenilor de cultură și înaltă spiritualitate a neamului românesc. Iși merită cu prisosință locul.

(Editura DEȘTEPTAREA Bacău, 2000 lei)

John Fowles: DANIEL MARTIN

Va fi contrazis de acest roman cu nuanțe psihanalitice cititorul care a crezut că MAGICIANUL (admirabilă carte apărută ca prin minune în anii dictaturii N&E ceaușiste, de unde se vede treaba că unii editori dădeau dovadă de multă persuasiune, ori că cenzura era cam tâmpită!) reprezintă capodopera unică a lui John Fowles. **DANIEL MARTIN** este un **mixtum compositum** – în savantă dozare – al refuzărilor, frustrărilor, culpelor și culpabilizărilor, al conflictelor dintre generații și în interiorul generațiilor, al iubirilor aleatorii, al ratărilor de tot soiul. La acestea se adaugă tăioase sau amare reflecții despre antinomiile succes – ratare, tinerețe – bătrânețe, extremism – conservatorism (nu numai politic) și câte și mai câte. Roman stufos, născut la flama ideii (dar nu uscat!), incomod pentru o minte tembelă, **DANIEL MARTIN** cheamă la lecturi repetate.

(Editura UNIVERS, 5.500 lei)

Joseph Conrad: OGLINDA MĂRII

Scris la vârsta unei matrități depline (cartea apărea în 1906, când autorul, acest polonez – pe adevăratu-i nume Józef Teodor Konrad Korzeniowski – devenit clasic al literaturii britanice și universale, împlinea 47 de ani), **OGLINDA MĂRII** este corolarul unei opere întinse, particularizată tematic prin descrierea spațiului marin, prin evocarea indubiților mister al depărtărilor, prin surprinderea singurătății umane în fața elementelor dintâi. Autorul celebrului **TAIFUN** (1903) avea să se distingă prin analiza introspectivă a caracterelor – supuse datoriei și rigorilor de neocolit – aflate în momentele culminante ale soartei lor. Mărturisește Conrad: „Am încercat aici să dezvăliu, într-o ultimă și totală mărturie, adevărul despre legătura mea cu marea. (...) Și dacă-și închipuie cineva că e vorba doar de iluzia lirică a unui bătrân suflet romantic, tot ce pot spune este că, înainte să scriu despre ea, mi-am trăit patima ca un pustnic în singurătate vreme de douăzeci de ani. Nimic nu se-ntindea dincolo de orizontul mării pentru mine, așa cum pentru credinciosul refugiat pe vârf de munte lumea nu mai există”.

OGLINDA MĂRII ar trebui citită în paralel cu o altă carte a lui Conrad, **UNDER WESTERN EYES** („Sub ochii occidentului”), a cărei traducere, în grai românesc, ar fi mai mult decât binevenită.

(Editura AMARCORD, 2.000 lei)

OCOLIND IAZUL, antologie de Ion Codrescu

Iubitorii de haiku trebuie să primească antologia lui Ion Codrescu în haine sărbătorești. „Cartea **OCOLIND IAZUL** s-a născut în urma corespondenței pe care am avut-o cu cei care scriu haiku. Le-am adresat invitația de a realiza împreună un volum dedicat lui Bashō. Le-am spus că au toată libertatea la alegerea subiectului. Astfel, fiecare a trimis pentru această antologie ceea ce a crezut că are mai potrivit: un gând, un articol, un desen, o analiză a unor poeme, o scrisoare, o amintire, un poem în lanț... Deși diverse ca formă de scriere sau ca întindere, aceste texte au un suflu comun: sunt străbătute de spiritul haiku”, mărturisește I. C.

Avem în față nu o ediție critică asupra haiku-ului, sau asupra creației lui Bashō, ci o carte de texte și poeme care tinde să reactualizeze tradiția japoneză o dialogării prin intermediul poeziei. Partenerii acestei ample „conversații” sunt autori din România (Florica Dobrescu, Ion Codrescu, Aurel Rău și – se putea să lipsească? – Constantin Abăluță), Japonia, SUA, Franța, Canada, Marea Britanie, Columbia, Africa de Sud, Argentina, Noua Zeelandă, Andora, Grecia, Germania, Belgia, Irlanda, Australia, Croația. (Marea absentă: Rusia, ocupată sărguincios cu Cecenia!). Ținând seamă de largul evantai al creatorilor reuniți de prin lung-latul globului, traducerea în limba engleză a cărții s-a impus de la sine.

OCOLIND IAZUL este o carte de inițiere, dar și de rafinată delectare, multe dintre filele ei purtând gingașa prospețime a florii de cires.

(Editura MUNTENIA, 2.500 lei)

Immanuel Kant: CRITICA RAȚIUNII PRACTICE

Admirabilă (și plină de curaj!) inițiativa editurii IRI de a retipărirea ediția Bagdasar a operei kantiene fundamentale. După **CRITICA RAȚIUNII PURE** (apărută spre finele anului trecut și epuizată în termen record, ceea ce înseamnă că adevăratul cititor român s-a trezit din letargie!), numita editură oferă **CRITICA RAȚIUNII PRACTICE**. Să recitim din Jeanne Hersch: „Ne amintim că în **Critica rațiunii pure** Kant stabilea o distincție netă între forma și materia cunoașterii. Regăsim această distincție la nivelul moralei în **Critica rațiunii practice**. Forma moralității este legea, necesitatea absolută a lui 'trebuie'. Rezultatele, consecințele empirice ale acțiunii, ca și conținutul diverselor principii morale, care variază după locuri și timpuri, constituie materia moralității. Ca și în **Critica rațiunii pure** teoretice, a priori-ul practic se caracterizează prin trăsăturile sale de necesitate și universalitate. Legea morală a priori este necesară și universală. Trebuie să înțelegem bine ce înseamnă acest lucru. Principiile morale concrete pot să varieze de-a lungul istoriei o dată cu împrejurările schimbătoare. Dar ceea ce conferă acestor principii forța imperativă a unei legi morale este necesar și universal”.

Și, în final, să nu uităm o celebră frază a lui Kant: „Acționează în așa fel încât maxima voinței tale să poată servi în același timp și drept principiu al unei legislații universale”. **A bon entendeur, salut!**

(Editura I RI, 6.000 lei)

Anticariat

Sașa Pană, *Viața romanțată a lui Dumnezeu*, Editura UNU, 1932

(Anticariatul situat în vecinătatea ruinelor fostei Curți Domnești)

Un individ lipsit de credință în Divinitate este jalnic, dar când această infirmitate (parșiv și cu schepsis programată) își dă mâna cu lipsa de talent, devenind suportul unor subproducții cu pretenții beletristice, homunculul provoacă – nu numai în plan literar! – greață. Iată ce scria fumișul Sașa Pană în așa-zisa lui operă, care s-a vrut – aici e aici! – și o care de...ideologie: „Sprijină capul pe această pajiște stelară care poate fi și pernă! Privește cum fără țintă noi alei se deschid. Buimac sari din balustradă în cutele inepuizabile ale acestui atlas inedit și magic. Continentele până aseară intangibile se descoperă singure și fără rațiune. Un phalus e o lumânare iar sexul iubitei e miriștea peste care te trântești să-ți scarpini – ca un animal – pânțele. În loc să o îmbrățișezi, o urmărești în goană, gâfâi și urci serpentina unei scări fără început, și la pocnetul revolverului te trezești din bizareria filmului pentru a continua ziua care te așteaptă desculță la fereastră o dată cu zorile. În vis ard flacăra poemului și flacăra adevărului contopite într-un film cu cheie”.
Sublinierea îmi aparține. Șalom!

top 5

LIBRĂRIA KRETZULESCU

- C. Noica, *Semnele Minervei*
- Tudor Alexander, *Fugarii*
- Immanuel Kant, *Critica rațiunii practice*

LIBRĂRIA SADOVEANU

- Immanuel Kant, *Critica rațiunii practice*
- Scrisori către Tudor Vianu (vol.II)
- Vasile Băncilă, *Aforisme și para-aforisme*

LIBRĂRIA EMINESCU

- John Fowles, *Daniel Martin*
- Joseph Conrad, *Oglinda mării*
- Mateiu Caragiale, *Opere*

LIBRĂRIA ALFA

- Immanuel Kant, *Critica rațiunii practice*
- John Fowles, *Daniel Martin*
- C. Noica, *Semnele Minervei*

LIBRĂRIA DIN BD. 1 DEC. 1918, NR. 53

- Joseph Conrad, *Oglinda mării*
- John Fowles, *Daniel Martin*
- Caius Dobrescu, *Balamuc sau pionierii spațiului*

Pentru o cât mai promptă prezentare, invităm editurile interesate (dar și pe autori) să expedieze pe adresa redacției noastre un exemplar din noile apariții de carte.

Poezia cristoformă

de AL. CISTELECAN

Ioan Andrei este pseudonimul unui distins prelat greco-catolic. Sub el se ascunde unul din cei doisprezece episcopi întemnițați de regimul comunist pentru fermitatea credinței și a opțiunii lor confesionale și pentru atitudinea casantă de respingere a sovietizării țării. Poetul de azi e „beneficiarul” a cincisprezece ani de grea detenție iar volumul său **Cruci de gratii**, apărut la editura timișoreană „Helicon” în 1992 (ediția a II-a – căci mai sunt și minuni! – în 1993), reprezintă depoziția lirică a acestui calvar iluminat de-a lungul căruia autorul s-a regăsit mereu, în suferință, alături de Crist. Sub numele său adevărat el a mai publicat până acum o **Scurtă istorie a Bisericii române**, o carte de memorialistică – **Lanțuri și teroare** (ambele la Editura „Signata” din Timișoara) și o culegere interpretări biblice (**Biblia răspunde**) în editura „Vieții creștine” din Cluj. Nu e, firește, mult pentru cineva născut în 1911. Dar nu e nici puțin pentru cineva care și-a câștigat dreptul de a se apropia de tipar doar de câțiva ani. Nu mă îndoiesc că Sfinția Sa mai are încă „literatură de sertar”, fie ea exegetică sau de altă natură, și că volumele de până acum nu sunt decât partea mai urgentă a acestui sertar. Ele sunt, totodată, un semn că Biserica Unită tinde nu numai să-și recâștige prestigiul devoțiunii, ci și pe acela de „biserică a culturii”.

Cruci de gratii sunt, deopotrivă, versuri de ardență și de durere. În ele suferința se transfigurează în iluminare, chinul se preschimbă în beatitudine iar supliciu devine un dar, întrucât e registrul întâlnirii efective cu Dumnezeu. El e chiar calea imediată spre Iisus, modalitatea cea mai eficientă de a-i percepe prezența salvatoare. Calvarul e pentru poet o vocație, un har, un privilegiu suprem în cele din urmă: privilegiul de a fi părtaș la suferința cu Iisus și de a-l simți pe acesta participând la propria durere. Mai mult chiar, luând-o asupra sa, sacralizând-o astfel și transformând-o în împărtășanie. Binomul suferință – credință e axa pe care se rotește întreg volumul, intensificarea celei dintâi provocând instantaneu exaltarea celei din urmă, căci poetul știe că Dumnezeu e acolo unde e suferință și e cu atât mai prezent cu cât aceasta e mai mare. Un psalm al disperării cum e **Părăsire** atinge o cotă de fervență pe care o mai întâlnim doar în poemele lui Vasile Voiculescu, mizând pe o progresie a durerii ce culminează în revelația cristică. Iisus apare unde disperarea a ajuns la capăt. El se arată abia în aceste clipe tragice, fiind, de fapt, învelat în întreg supliciu: „Când ai vrut să-mi întărești credința/ mi-ai lăsat, Iisuse, n suflet suferința,/ iar ardoarea veșnicei iubiri/ mi-ai purificat-o-n părăsiri.// ...// Când topeai o lume-n mângâieri,/ Și-așteptam cu sete raza ce străluce,/ peste sângele dureri,/ Tu lăsați să cadă-o nouă cruce.// Când ceream să nu lovești cu bici/ carnea vie, nervi stâlciți și sterpi,/ Tu tăiai cu flacăra și brici,/ mă băteau cu scorpionii și cu șerpi.// ...// Când sub cruci, cu fruntea la pământ,/ buzele mișcau cerându-ți moarte,/ n-ai aflat un înger, nici un sfânt,/ nici nu Cirineu ca să mi-o poarte.// ...// Când părea tot cerul prăbușit/ buzele spunând abia prin șoapte/ «Domnul meu, de ce m-ai părăsit?»/ Tu ai adăugat pustiu și

noapte.../ Ca-ndată ce noaptea cea lungă trecu/ Să văd de pe calea-n lumină,/ că pe umeri crucea-ai dus-o Tu/ și pe mine-alătura de mână...”. Nu avem de-a face la Ioan Andrei cu o estetică a suferinței, cu o poetică a fracturii existențiale. Tot ce ține de artă e aici transcens de vehemența transfiguratorie a credinței, a fervenței. Artisticitatea e subsidiară, dogorâtă de suflul fervorii și de imperativul devoțiunii. Sub discursul suferind se găsește lava unei vocații a martirajului și opțiunea pentru o „teologie” a jertfei: „Noi Te-am ales Doamne, când Te-au prins dușmanii./ Când îți curgea sângele-n sudoare,/ când agonizai în Ghetsimani,/ când ai fost vândut cu-o sărutare.// ...// Când lemnul deocară, neputându-l duce,/ Te târau cu fața prin pietriș, pe uliți,/ când îți loveau tâmpla sângerând pe cruce/ cu călcâiul și cu cozi de sulii.// ...// Noi Te-am ales, Doamne, nu doar cu cuvântul,/ fascinați de-o trecătoare vrajă,/ ci, când mort, îți sigilau mormântul/ și pecetea-o întăreau cu strajă” (**Noi Te-am ales**). Acest Iisus pătimitor, în agonie, este cel cu care se identifică poetul, cel spre care ardența lui zvâcnește ca o săgeată. Nu o poezie ce-și caută sau își proclamă credința scrie Ioan Andrei, ci o poezie peste care credința trece ca un pârjol, purificând-o într-o pură tensiune.

Într-o emoționantă postfață, Nicolae Balotă ne recomandă „să le citim (poemele, n.n.) așa cum citim sau recitim Psalmii” descoperind în ele „o trăire pentru care nu găsim un epitet mai potrivit decât acela de mistică”. De o „veritabilă poezie mistică” vorbește și Aurel Pantea în comentariul dedicat cărții (**Vatra**, 8/94). Și nu sunt, într-adevăr, puține mărcile „mistice” ale acestei poezii, mai cu seamă în primul ciclu, cel ce și dă titlul volumului. O smerenie profundă, autentică, se unește cu o impetuoșitate a dăruirii în accente de fervență ce ating, prin intensitate și combustie, extaza identificării. Incandescența cristică e climatul obișnuit al poemelor iar fiorul

transcendent devine de-a dreptul palpabil. Poetul se simte beatificat în umilință și durere iar ființa lui trăiește în ritmul pur al transfigurării. Impresia de autenticitate e imediată, adesea chiar virulentă. În poemele lui Ioan Andrei e o temperatură a vocației cristice ce atinge adesea limita voltaică. În introducerea la „Treizeci de psalmi. Poezie și rugăciune”, L. Alonso Schökel diferențiază psalmii de celelalte limbaje inspirate prin faptul că, în cadrul lor, pe de o parte e interpelat Dumnezeu, iar pe de alta omul se exprimă în ei ca protagonist. Dacă această distincție generală e valabilă, poemele lui Ioan Andrei sunt o „saltire” (pre versuri) care mărturisește atât durerea umană cât și prezența în inima ei a lui Dumnezeu.

Cruci de gratii e un volum masiv (scris în întregime în memorie, în condiții reamintite în „prefață”), îmbinat din patru cicluri. Celui titular (și preliminar) i se adaugă **Biblice**, **Zâmbete prin lacrimi** și **Priviri la cer**. În pofida unei atitudini care curge unitar prin toate, ele sunt distincte atât în procedura compozițională, cât și în tematică și formulă. Intensitatea lirică a celui dintâi nu mai e de regăsit în celelalte decât sporadic, iar subsidiaritatea exigenței estetice se răzbună de îndată ce simte o cădere de tensiune mistică. **Biblice** sunt mai degrabă încadrabile într-un gen de didactică teologică, iar **Priviri la cer**, mai compozit (cuprinzând imnuri, rugăciuni, meditații) e și el foarte rarefiat estetic. **Zâmbete prin lacrimi**, în schimb, chiar dacă nu mai are vehemența devoțională și patetismul suplicial al primului ciclu, reprezintă o față delicată a aceleiași condiții carcerale. În ele poetul trăiește ca miracol sentimentul creatural, revelând desenul divin în cele mai neînsemnate ființe. Plante, insecte, păsări sunt deopotrivă purtătoare ale unui mesaj de speranță și manifestarea epifanică a harului dumnezeiesc. Scriitura însăși a devenit mai delicată în aceste imnuri ale creațiunii în care suferința poetului se deapănă pe coarda gingășiei, topindu-se în exultanța miracolelor: „E-un cer de-april/ cu tremur pur/ și diafan, –/ un facsimil/ de cald azur/ mediteran.// Pe el cireși/ alb înfloriți/ senală caști/ ca fii aleși/ împărtașiți/ în har de Paști.// ...// Căci nestemat/ și giuvaer/ mai fără greș,/ n-a fost brodat/ pe-albastrul cer/ ca de cireș// Chiar Domnu-îl vrea/ covor sihlui/ pe câmpii vaști,/ pe el să stea/ și Maica Lui/ la rugi de Paști!” (**Cireșii**).

Pe registre diverse, dar unitare în fervoare, vocea lui Ioan Andrei sună nu doar autentic, ci și distinct în poezia noastră religioasă. Poezia sa nu e una de amvon. Ea are febra și eruptivitatea unei vocații mistice și concretețea dramatică a unei existențe mântuite prin extaza devoțiunii.

gabriela negreanu

Memoria unui creier

Camus plângându-se de pierderea memoriei

notându-și totul în carnet

tot ce mai ajunge să recupereze în fraze corecte clasice gramaticale într-o logică propriu-zis rațională

în timp ce gândurile abia imprimate pe creier se șterg un alt traseu le falsifică, le deviază

în urmă-le scoarța cerebrală spălată sinapsele răspunzând altundeva altcândva

iar el rămânând să reziste, să se reconstituie

2. să se reconstituie ca el însuși

în pofida celor ce se dau acum drept el însuși

cu conexiunile mereu deviate în tot alte și alte ramificații

printr-un aide-mémoire rezistând conectat la creierul unei umanități clasice,

la identitatea cu sine

în timp ce falsificarea continuă

în timp ce propria-mi mână scriind despre toate acestea ori dactilografiind la mașina de scris legată este prin brațe mecanice la alt spațiu alt timp în timp ce prin toate celulele-mi sună alarma

iar memoria mi se goleşte

3. „Și ce dacă?” spune Programatorul „este funcția oricărei mașini de imprimat ce sunteți voi altceva decât o mașină imprimantă teleimprimantă rețele și semne litere cuvinte coduri (inclusiv genetice) și de ce nu? – cifre note muzicale și de ce nu? – sunete limbi abstracte sau concrete migrând

din gâtlej în gâtlej gânduri din vârtej în vârtej

ciocnindu-se de munți parapete temelii – de parasonare scurgându-se poate-n nisipuri, în val

de unde (zice Programatorul) necesitatea racordării peștilor elefanților maimuțelor într-un sistem unic a zeilor frumoși și păgâni a îngerilor inocenți și ne-avertizați

apoi, de ce nu? (continuă el) capturăm înșiși îngerii în plasa de noduri și semne colecta de îngeri la purtător – îngerizare – colecta de sfinți la purtător – sentiforizare – programați să înfrângă legile fizicii patafizicii, metafizicii pentru Măria Sa, Programul pentru Excelența Sa, Programul pentru Sanctitatea Sa, Programul pe sub lumina Lunii și ea în curând captivă pe sub razele Soarelui lesne de programat prin inducție analogii modelare pe sub spectre de oameni și curcubeu pe sub galaxii și plante ucise“

(și uite-așa viața voastră pierde-se-va în derizoriu și uite-așa gândurile – dar ce-s acelea „gânduri“?)

4... În aceeași clipă gândul șters din creierul lui Camus

așterne cuvinte despre Sisif și Străin comandă prin intermediu intermundii infernuri orăcăitul unei broaște (Programul o secționează, curios) ridică trompa unui elefant (Programul îi fură Inițierea) o vânătaie stârnește ori o vâlvătaie vag de tot de e deviat – ori un urlet ori o himeră, – tot atâtea coșmaruri în mașinăria perpetuă a lumii închise;

5. Închise? – se întreabă Einstein și toți relativiștii, întinzând gumilasticul-timp

se-ntreabă maestrul tragerii cu

întinzând fără voie coarda până la rupere, iar săgeata

Ahile n-o va ajunge nicicând, săgeata e de mult într-o galaxie în care plusul e încă plus iar minutul minus,

zbârnâitul ei încurcă bondarii, vibrația ei îl asurzește pe Beethoven,

6. un copil se ghemuiește pe treptele metroului (sau ale bisericii sau ale catedralei) plângând un altul ghemuit e încă în pântecul mamei (îngerul se pregătește să cadă) al treilea aruncă cercuri prin aer și cântă – le caută centrul – **Nu e nicăieri**, își spune el, aproape la unison cu Pascal

7. Dintr-o curbura a spațiului – timp Arhimede își protejează cercurile pe nisip. „**Nolli tangere circulos meos**“ – spune el

și plătește cu viața. (Despre acestea, Programatorul n-a știut și nu va ști niciodată nimic.)

(din volumul „Memoria unui creier“, în curs de apariție la Editura „Fiat lux“)

Un umanism postmodern sau fantasme pentru Apocalips?

de FLORIN MIHĂESCU

Se vorbește de câțiva vreme de o nouă concepție despre om, căreia i se caută strămoși în Renașterea secolului al XVI-lea. N-ar fi ceva cu totul nou căci de acolo ne-a venit și ne vine „umanismul“. Cum acesta este însă oarecum „obosit“, dacă nu chiar perimat mai ales sub forma lui raționalistă, se descoperă acum un alt „model“ pentru secolul XXI, cel al „magului“ renescentist. E vorba de un tip nou de așa-zis „om universal“ a cărui viziune despre lume și om se bazează nu pe rațiune ci pe imaginație, nu pe cunoașterea rațională, ci pe cea intuitiv-imaginativă. Astfel, nu Erasmus sau Thomas Morus sunt prototipurile acestei lumi, ci Marsilio Ficino sau Giordano Bruno, dacă nu chiar Agrippa și Paracelsus, sau chiar John Dee și Robert Fludd. Filosofia inductiv-empirică și raționamentul deductiv sunt înlocuite cu hermetismul și magia, cu alchimia și astrologia, așa cum sunt înțelese desigur de omul modern. Lumea și omul nu se mai explică prin cuvânt și concepte, ci prin imagini și „fantasme“; nu mentalul rațional este baza omului nou, ci imaginarul, care este tot un domeniu al mentalului. În fond, se caută în Renaștere suporturi pentru lumea postmodernă, pentru o nouă antropologie, dacă nu chiar pentru o nouă eră (New Age).

Despre toate aceste lucruri și despre ceva în plus par să vorbească ultimele cărți apărute la noi din opera lui Ioan Petru Culianu, „Eros și magie în Renaștere“ și „Călătorii în lumea de dincolo“, ambele publicate de editura „Nemira“. Nefericitul discipol al lui M. Eliade redescoperă, în același timp cu alți cercetători occidentali (P. Eberhard, H. P. Duerr, E.A. Yates, G. Durand) fața nevăzută până acum a Renașterii secolului XVI, aceea a gândirii simbolice și analogice, sub straturile a patru secole de raționalism. Dar în loc să perceapă în hermetism și alchimie o viziune spirituală a lumii structurată în triada **spiritus, anima, corpus**, Culianu „imaginează“ o concepție decapitată în care sufletul și corpul sunt preponderente iar spiritul (pneuma) este doar un intermediar între ele și nicidecum originea lor. În alți termeni lumea informală a spiritului este lăsată la o parte (o nouă altă punere în paranteză?) sau minimalizată iar omul ca și cosmosul apar dominate de lumea subtilă, în fond situată între cer și pământ și nu în cer. Această lume subtilă așadar, în loc să-și aibă principiul (cauza) în lumea spirituală îl găsește în imaginația omului, formând un imaginar individual și colectiv, un interval în care se desfășoară toate fenomenele psihice și acționează puterile magice fără altă călăuză decât aceea a unor legi și a unei ordini acefale. Viziunea aceasta atribuită abuziv oamenilor Renașterii – care cu toate păcatele lor erau oameni de credință – deși pare să se opună unei concepții raționaliste este în realitate tot o viziune mentală în care conceptul este înlocuit cu imaginea, dilatată până la un imaginar colectiv, iar simbolul este înlocuit cu fantasma. Și încă acest termen n-ar fi cu totul impropriu dacă ne gândim că lumea din punct de vedere

metafizic este o fantasmă, o nălucă, o iluzie (maya) în raport cu Principiul. Din păcate, reprezentarea lumii subtile prin imaginar*, pe lângă faptul că e parțială, are marele neajuns de a-și căuta originea în om și nu în Dumnezeu, în acel homo religiosus atât de drag istoricilor religiei, de-a lua în considerare numai partea inferioară a subtilului (anima), marginalizând partea lui superioară (animus), de-a socoti imaginile aproape ca realități în sine și nu ca simboluri ale lumii intermediare.

Astfel se operează un reducționism care în loc să împlinească prin complementaritate reducționismul raționalist ridică imaginarul la rangul de realitate dominantă. În acest sens are poate dreptate I.P. Culianu să vadă în imaginar un precursor al inconștientului individual sau colectiv (Freud, Jung) chiar dacă cu un plan mai sus. Căci reprezentarea lui I.P. Culianu pune în centrul omului imaginarul conștient așa cum psihanaliza pune în prim plan un imaginar inconștient, dar tot imaginar. **Dacă Jung a coborât arhetipurile în infern, noua viziune le coboară în purgatoriu.** Dacă, din această viziune, încă o dată deformată după deformarea raționalistă a Renașterii, se încearcă alcătuirea unui model al omului modern, a unei noi antropologii, consecințele vor fi nefaste; centrarea acestei viziuni pe imaginar înseamnă destrămarea omului și a lumii; căci dacă centrarea pe rațional usucă și solidifică lumea, centrarea pe imaginar o fluidizează, o rarefiază până la disoluție, transformând-o într-o lume de fantasme, dacă nu de fantome. Iar fenomenele acestei lumi, fiind rezultatul intervenției unor puteri magice mai mult sau mai puțin paranormale, ce favorizează dezvoltarea unor forțe incontroleabile, ele nu pot duce decât la explozia ei. În acest sens noua antropologie postmodernă axată pe imaginar, pe fantasme și magic ar putea fi o antropologie pentru Apocalips. Căci dacă Freud și Jung au eliberat demonii din subconștient, Culianu și modelele sale eliberează duhurile intermediare, daimonii care,

asociindu-se cu primii, vor alcătui armile micro- și macrocosmice ale sfârșitului de ciclu. Și asta cu atât mai ușor cu cât omul precar de astăzi nu se va mai putea opune lor, ca omul religios al Renașterii. În acest sens noua antropologie poate fi „realistă“ dar de rău augur.

Pe de altă parte pentru explicarea jocului de forțe care acționează asupra lumii și a omului se apelează în noua viziune la Erosul antic, văzut însă din unghiul psihanalizei mai degrabă decât din cel al Renașterii. Dar concepția despre Eros a neoplatonicienilor renescentiști este net spirituală și nu psihologică. Căci M. Ficino, ca și Dante, pe care I.P. Culianu îl socotește autor al unei „pneumofantasmalogii erotice“, vorbesc de un **Eros cosmogonos**, de un **Amor che move il sole e l'altre stele**, deci de un zeu care a făcut lumea din iubire și nu doar de o pulsione mai mult sau mai puțin inconștientă, dacă nu chiar demonică. În noua antropologie, Eros este mai mult un Anteros care, în loc să unifice lumea, o destramă cu magia lui dizolvantă. **Afrodita Urania** este înlocuită cu o **Afrodita Pandemos** care seamănă cu prostituata din Apocalips. În acest sens cartea **Eros și Magie** ar putea fi fără să vrea premonitoriu valabilă nu pentru anul 1484 ci pentru anii de după 1984. Apare în consecință evident că o asemenea concepție despre om și despre lume nu poate constitui un fundament pentru redresarea omenirii, putând doar reprezenta o viziune asupra dispariției ei. Moartea enigmatică și prematură a autorului cărții **Eros și magie în Renaștere** ar putea fi un simbol al morții unei lumi bazate pe fantasme și magie și nu pe Providență.

* Termenul **imaginar** pare să-și aibă originea în expunerea lui Henry Corbin asupra lumii intermediare (subtile) în gnoza ismaelită, iraniană desemnată ca **mundus imaginalis**. I se reproșează însă lui Corbin de către Culianu că a deschis doar înălțimile acestei lumi imaginare, fără să se ocupe de umbrele ei (*Eros și magie*, p. 68)

REGELE VIERMIȘORILOR

– Dumneavoastră nu cunoașteți Siberia! Îmi reproșă micuțul Gogol, aplecat asupra mașinii de cusut, țuguindu-și buzele ca o femeie.

Abia ajungea cu picioarele lui slăbănoage, la pedala mașinii de care mama uitase de-a binelea și pe care el o descoperise din prima clipă. Primele lecții de croitorie le-a primit de la mama care nu mai știa cum să-i facă pe plac, așa că se apucase, într-adevăr, să-l învețe croitorie, bineînțeles la dorința lui.

Acum era aproape convins că Max avusese dreptate: puștiul fugise de la vreo casă de copii, vagabondase prin cine știe ce coltoane, cu alții de teapa lui și, probabil, auzise o grămadă de povești cu Siberia, de care, când și când, ținea să ne amintească.

Maman nici măcar nu-l lua în seamă când îl auzea vorbind despre asta, se obișnuise cu felul lui de a fi și, mai ales, cu poveștile pe care le scornea, ori de câte ori vorbea despre locurile prin care trecuse. Cât despre Siberia puțin îi păsa lui mama; auzise și ea destule asemenea grozăvii și nici prin cap nu-i trecea că Gogol spunea adevărul.

Un singur lucru era important: să învețe puțină croitorie. Asta avea să-l scape de destule necazuri în viață, așa cum și ea învățase, la anii lui, pianul și uite că-i prinsese bine din moment ce putea să-i ofere micuțului ceva de pus pe masă și un loc unde să ațipească.

Cu toate prăjiturile de casă pe care mama le făcea pentru el și cu toate că nu scăpa ocazia să-l îndoape ca lumea, Gogol slăbise puțin: ceva nu era în regulă, se gândi mama, avea de gând să-l vitaminizeze, să-l pună pe picioare și, cu timpul, să-i scoată toate prostiile din cap, așa cum se mai întâmplase și cu alți puști rămași singuri pe lume, după război.

Gogol înfuleca tot, muia chiar bucata de pâine în sos, întinzând-o pe toată farfuria; atunci de ce naiba avea paloarea aceea și ochii încercănați, ca un bolnav? Nu cumva avea viermi? Păi, da, socoti mama, dând la o parte partiturile pe care în ultima vreme le abandonase, din cauza lui, limbricii, viermii și alte asemenea lighioane cu care se luptă Gogol, îl hărțuiesc, îl macină zi de zi, așa că trebuie să fie mai atentă, și, din clipa aceea, începu să creadă căte ceva despre Siberia. Oare nu cumva viermișorii aceia erau aduși din îndepărtata Siberie? Și cum de au putut supraviețui?

Așa că am hotărât să-i urmărim scaunul de dimineață, când eu, când mama, ca să ne dăm seama ce se petrece: la început, Gogol a făcut nazuri, pur și simplu nici nu a vrut să audă că cineva ar putea să-l controleze într-o asemenea situație.

– Nici nu vă dați seama ce penibil e, murmură el, cuprins de silă pentru tot ce avea să urmeze.

Apoi cedă și mama atâta așteptă; urmărea, cu regularitate, scaunul lui Gogol, strigându-mă când lucrurile mergeau ceva mai bine, să văd și eu, adică, minunea care se întâmpla chiar sub ochii mei; rar, din ce în ce mai rar, apărea câte un viermișor, pe jumătate mort, fără viață.

Bineînțeles că lăsam ceașca de cafea, jos, și jurnalul deschis pe masă, și coboram să văd și eu ceea ce mama avea de gând să-mi arate în

dimineața aceea. Pentru asta ajunsese să-l urâsc, puțin câte puțin, pe bietul Gogol, pentru că trebuia să-mi las treaba începută, și, vrând nevrând, să cobor și să mă holbez acolo; nu era deloc plăcut dar mama n-avea de gând să mă scutească de la o asemenea corvoadă.

În asemenea clipe, Gogol, cu pantalonii pe jumătate ridicați, se uita când la unul când la altul, încercând să priceapă, după privirile noastre, dacă scaunul era, într-adevăr, bun, așa cum mama îl anunțase; se părea că avea mai multă încredere în părerea mea, cu atât mai mult cu cât m-aș fi mulțumit să dau de vreo trei ori din cap, ca să priceapă imediat. Dar, după spusele lui mama, lucrurile mergeau spre bine.

Așa că Gogol mă privea fix, ca și când ar fi așteptat de la mine verdictul.

– E bun, spuneam eu peste umăr, ca să nu-mi mai văd mutra aceea speriată. E bun, mama!

Gogol devenea, dintr-odată, ceva mai vesel, și, dacă nu îndrăzne să mă întrebe ce mai lucrez, în schimb se oferea să ducă ceva sticle vechi, la schimb, așa cum se mai întâmplase în câteva rânduri.

Maman nu vroia să-l lase să facă prea mult efort, să nu facă, deci, nici o treabă, pe motivul că el fusese destul de chinuit de unul ca Max sau, poate de atâția alții care profitaseră după urma lui.

Mi-aduc aminte că la ultimul viermișor mama a plâns. Viermișorul, de fapt un vierme în toată regula, era mort, și pentru prima oară Gogol a privit cu mare atenție, în dimineața aceea, scaunul său pe jumătate neîncrezător. Regele viermișorilor, cum l-a numit mama într-un moment de mare bucurie, și-a dat sufletul chiar sub ochii încercănați ai lui Gogol; muri și micuțul, scârbit, întoarse capul într-o parte, ca să nu-l vedem; adio, deci, viermișori, adio, deci, Siberia!

Nikolai Vasilevici, cum îi spunea batjocoritor Max, se postă din nou în dreptul mașinii de cusut, de astă dată ceva mai vesel; trebuie să spun că mama îi dădea ultimii bani, ca să-și cumpere câte un metru, doi de stofă, pentru ca Gogol să aibă ce croi sau, mai bine zis, să învețe să croiască de unul singur. Erau, desigur, stoffe ieftine, de la solduri, cumpărate aproape pe nimic și Gogol se bucura la vederea lor, așa cum orice croitor se bucură când are din ce lucra.

În dimineața aceea Gogol croi și răscoi un steguleț al vechii Rusii, așa cum își aducea el aminte că văzuse undeva și-l dăruia lui mama. Era, nici vorbă, un steguleț frumos și mama mă strigă de dincolo, să-l văd și să-mi dau cu părerea.

– E bun, am spus, exact ca atunci când îmi dădusem cu părerea despre scaunul puștiului. E bun, mama!

– Lipsește, totuși, ceva, încercă Gogol să ne aducă la realitate. Nu observai?

– Ce? spuse mama speriată.

Și Gogol se apucă să-i explice că nu știe din ce să confecționeze vulturul imperial al Rusiei, cât de cât asemănător.

– Nu e nimic, îl consolă mama, nu e nimic. Important este că înveți și tu o meserie. Și ce meserie!

Se lăudă c-avea să croiască haine pentru săraci, așa cum citise el într-o carte despre creșterea fluturilor de mătase.

– Și crezi, mama, că regele viermișorilor a murit? mai întrebă el odată, oarecum neatent la toată discuția.

În fine, avea de gând să picteze exact ca Max, să-și facă o mică trusă sanitară ca să vină în ajutorul oamenilor săraci când se îmbolnăvesc de friguri. Așa îl găsi mama într-o dimineață, înfășurat într-un steag al vechii Rusii, tremurând tot, bățându-se ca naiba. Mama se sperie.

– Dumneavoastră n-ați fost niciodată în Siberia! o luă în primire Gogol pe mama, de îndată ce dădu ochii cu ea. Dumneavoastră nu știți ce îngrozitor e să trăiești acolo, în pustietatea aia, cu un ceai și o bucată de pâine tare... Toți se feresc să ajungă în Siberia, pentru că acolo le rămân oasele și nimeni nu mai știe nimic de ei. Eu am fost în Siberia, mama!

Tremura tot și cred că aiura; din când în când, cu colțul vechiului steag al Rusiei, își ștergea fruntea plină de broboane, din cauza febrei. Părul lung, negru care-l scosese din minți pe milițianul acela cumsecade, îi dădea acum un aer jalnic.

– Ce știe, mama, de Rusia? De unde o mai fi scos și povestea asta cu troica rusească? Spune-mi și mie, mama? Nu există așa ceva nu

există deloc. Există doar Siberia!

– Hai, nu te supăra, drăguțule, zău, noi nu știm aproape nimic despre Siberia, murmura biata maman, depășită de situație.

Așadar, de la Casa de copii de unde fugise, Gogol se îmbolnăvise de friguri și nimeni nu se gândise că poate să-l ajute cu ceva sau măcar să încerce s-o facă; dormise prin canalizări, prin subsoluri și ganguri deochiate, mâncase pe apucate și, poate, stătuse ascuns prin vagoanele de marfă, zile întregi.

Când se plictisea de hoinăreală o lua spre oraș și citea toate afișele de pe ziduri, le știa pe de rost, așa ca pe o poezie, reamintindu-și-le acolo, în vagonul de marfă, pentru a ațipi puțin.

– Bietul Gogol! spunea maman, mai apoi, când îl văzu scăpat de friguri și de febră, pe jumătate adormit, cu steagul vechii Rusii pe deasupra sa, ca un fel de pătură, să-ți țină de cald.

Phoebus veni spre seară, să se mai joace cu el, pentru a-l mai distra, apoi apărură și Mimi, cam cu aceleași intenții; se părea că Gogol se distra de prezența celor doi, în special a lui Phoebus, care purta și acum ciorapi treisferturi și-i vorbea despre America.

Maman era plecată și Nikolai Vasilievici întrebă, cu disperare, de ea.

– Unde e maman? Când vine?

Ca de obicei tramvaiul lua curba și Gogol asculta, ca prin vis, zăngănitul fierăriei și veșnicul semnal al vatmanului; era o seară tristă și Phoebus îi aminti cum odată se apucase să bea cretă amestecată cu apă, ca să facă temperatură și să nu mai meargă la școală.

– Cretă cu apă? întrebă Gogol absent. Și nu te-a durut burta?

Apoi, reveni plictisit:

– Când vine maman? și se înveli, din nou, cu vechiul steag rusesc, ca un om obosit. Uite ce e, se hotărî el să întrebe, n-aveți ceva de băut? Dacă beau ceva, nu-mi mai pasă de friguri, nu le mai simt. Voi nu faceți la fel?

Când maman a revenit ne-a găsit ascultând valsuri și tangouri celebre și pe Gogol dansând prin toată casa, ca un om beat, plin de veselie. Phoebus plutea și nu se mai sătura să asculte valsuri vienezese de care, eu, unul mă cam săturasem.

– Maman, se repezi Gogol spre proaspăta sosită, sărutând-o zgomotos pe amândoi obrazii. Ce viață, maman, ce viață e aici, la voi, crede-mă! Cum s-ar zice, vă place să trăiți, nu-i așa?

Își făcuse, deja, un dușman, pe Petrașchievici; acesta, când îl vedea, îl înjura de mama focului sau, cel puțin, așa i se părea lui; de fapt, babalâcul nu-l înghițea deloc, parcă lămurindu-se, pe loc, cu cine are de-a face, exact cum procedase și cu pictorul Max.

Cum îl zărea, Petrașchievici îl puneă pe goană și Gogol o ținea într-o fugă, ca să scape din mâinile lui; fu salvat de la o bătaie ca lumea de insul care stătea cât era ziuica de mare pe scări, așteptând parcă pe cineva, de fostul actor, fumând țigară de la țigară.

– Porcule! îi strigă Petrașchievici în urma sa.

Gogol se opri locului, parcă așteptând să se întâmple o minune; nu-l supăraseră cu nimic pe fostul pilot de linie și nici n-avea de gând s-o facă; atunci de ce-i vorbea atât de urât?

– Mă cheamă Gogol, spuse el ca să-l convingă pe bătrân că, poate, la mijloc e vorba de o greșală. Nu se vorbește așa cu cineva care vine din Siberia și, în plus, este destul de bolnav. Uitați-vă și dumneavoastră, își regăsi calmul și încrederea de sine drăguțul de Gogol, uitați-vă și dumneavoastră cum arăt... Ca un om, într-adevăr, sfârșit, fără nici un rost... Pur și simplu sunt pierdut și dacă n-ar fi maman nu știu ce m-aș face... Mă înțelegeți? Aflați, domnule, că mi-ați plângeră de milă, dacă ați ști în ce situație sunt... În Siberia m-am îmbolnăvit, am crize de nervi, sunt, pe jumătate, alcoolice, și nu știu dacă e bine să vorbești așa cum vorbești dumneata cu un muribund. Dumneavoastră ați fost vreodată în Siberia?

Petrașchievici îl privi ca de pe altă lume;

nu-i venea să creadă că neisprăvitul din fața lui fusese, într-adevăr, în Siberia și, totuși, după felul cum îi vorbise, era gata să-l creadă.

– În afară de asta sufăr de friguri, noroc că aici, la maman, am tot ce-mi trebuie și nu mă plâng de nimic. Ea se îngrijește de mine și știe că zilele mele sunt numărate. Dumneavoastră n-aveți de unde să știți care e situația...

Până și bătrânul actor din capul scărilor îl privi cu respect; era aproape sigur că Gogol ăsta fusese ani de zile în Siberia și, cine știe, se cam țicnise.

– Așa că vă rog, continuă Gogol netulburat, să nu mă mai jigniți și să nu mă mai amenințați. Cum v-am spus, numele meu este Gogol și, vă reamintesc, am stat ani de zile în Siberia. Nu v-aș dori să treceți niciodată prin ce am trecut eu.

Petrașchievici scuipă direct pe ciment și-l mai privi o dată cu atenție și neîncredere.

– Păi, ce nume e ăsta? îndrăzni el. Gogol? Și de ce-ai fost în Siberia, cum zici?

Gogol se înfierbântă, coborî câteva trepte, părând a fi gata să se lase a fi înșfăcat de babalâcul cu buzunarele înțesate de cutii de chibrituri goale, în care sechestraseră câte o albină încă vie, prinsă cu chiu, cu vai.

– Așa mă cheamă, răspunse cu mult respect Gogol. Asta e numele meu...

– Și cum, adică, vii din Siberia?

– Părinții, domnule, oftă Gogol, părinții.

– Așa, așa, scânci Petrașchievici, mai dumirindu-se puțin. Și cum e pe acolo? Aveți pâine? Aveți apă? Poșta funcționează bine? Sunt cartografi? Cum vă descurcați?

– Așa și așa, răspunse în doi peri micuțul. Prost, cât se poate de prost... Parcă ești pe altă lume, domnule! Eu, de pildă, ca să pun o scrisoare la poștă, trebuie să merg vreo două zile pe jos. Mergeam, mergeam și mă gândeam de unul singur că, poate, într-o bună zi, o să dau și eu de un suflet de om, așa ca maman. Câte scrisori nu am trimis de acolo, dar degeaba!

– Ai trimis scrisori din Siberia? Cui?

– La toată lumea, în toate statele lumii, vreau să spun... Ca să găsesc un om să mă ia de acolo, înțelegeți?

Gogol ne povesti discuția cu Petrașchievici de mai multe ori și încă părea speriat de înjurăturile fostului pilot de linie, sclerosat, de la care nu se aștepta la nimic bun.

Maman îl rugă să ascundă steagul vechii

Rusii, ca nu cumva să se afle de el și să avem necazuri... Gogol o privi cu atenție, ca un om căre trecuse, de multe ori, prin asemenea situații.

– Maman, să nu crezi că vreau să-ți fac vreun rău! E o prostie, conchise Gogol, nimeni nu-și mai amintește de steagul ăsta. Nici de el și nici de gardiștii albi sau de alții de teapa lor.

Maman fu de acord și, ca-n fiecare seară, puse de un ceai și aduse biscuiți cu miere, din care Gogol abia dacă gustă.

Era o seară ca oricare alta, cu un cer vinețiu, aproape închis și, maman și el, rămâneau la fereastra deschisă, privind spre cei întârziați, îndreptându-se, la ora aceea, spre casă; cum stăteau așa, în dreptul ferestrei, păreau ca doi bătrânei, palavragind despre tot ce le trece prin cap.

Rochia lui maman se decolorase bine de tot și chiar se tocise prin anumite locuri, dar Gogol se prefăcea a nu o lua în seamă; el credea că maman avea să se îmbogățească într-o bună zi și o să-i cumpere un costum de haine, cu nasturi metalici, galbeni, așa cum mai văzuse în unele fotografii vechi, la parăzi militare. Se apucă să-i vorbească despre asta.

– Maman, nu-i așa că vei fi bogată? Nu-i așa? O să călătorim, maman, o să mergem în provincie și o să ne distrăm pe cinste... Pe cuvântul tău că, dacă pui mâna pe niște bani, mă duci în provincie? Să mergem la teatru, să vedem o piesă cu actorii cei mai buni și, după aceea, să ne plimbăm puțin prin părculeț...

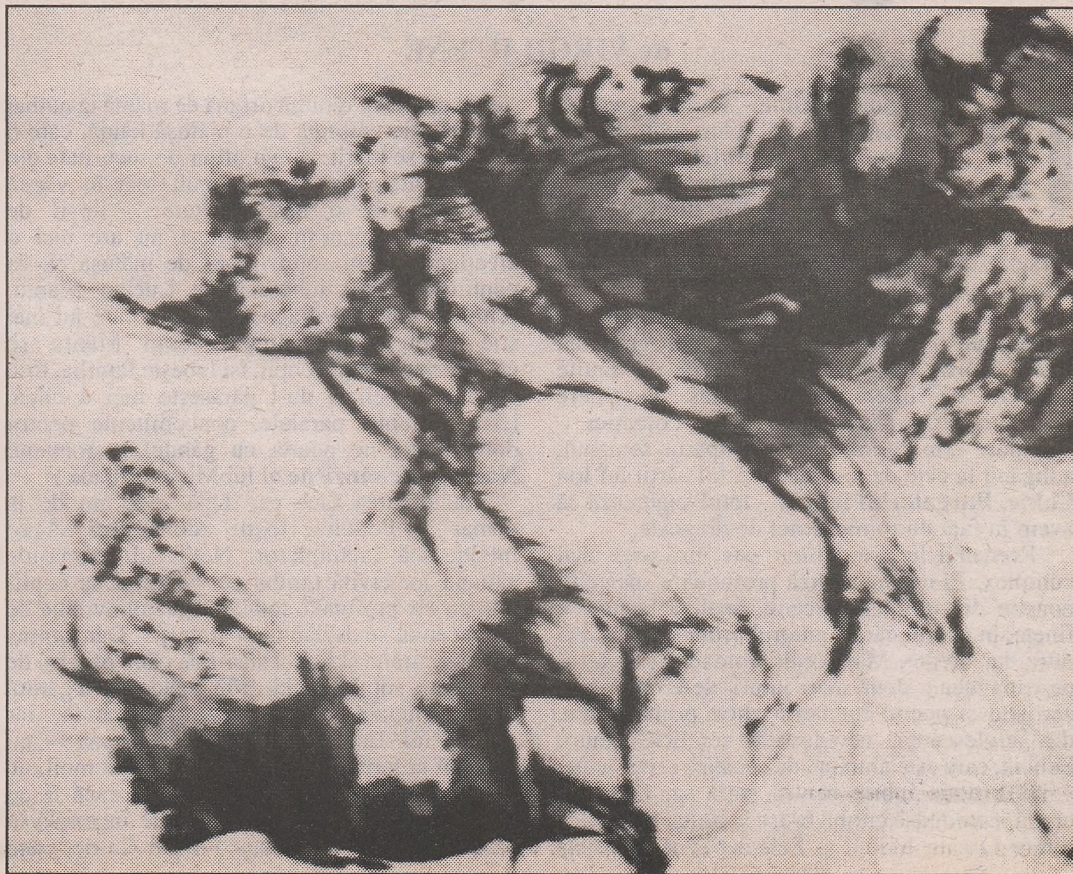
Aerul rece de afară o învioră pe maman; privea visătoare stelele și-l asculta pe Gogol cum turuia despre plecarea lor din orașul ăsta, într-un loc cât mai departe.

Gogol, micuțul Gogol ar fi vrut să bea ceva tare, dar, în prezența lui maman, se abținea, așa cum o făcuse și-n alte dăți; și, poate, că și maman ar fi vrut să se îmbogățească, numai ca micuțul să se lipească și mai tare de ea, s-o iubească și să nu se mai gândească niciodată la costumul acela cu nasturi metalici, pe care doar figuranții din teatru îl mai purtau uneori.

– Ești tristă, maman?

Și, până ca ea să-i răspundă, se apuca să numere stelele de pe cer, și să creadă că, totuși, într-o bună zi, maman va fi cu adevărat bogată.

Fragment din romanul
Culoarea roz a domnișoarelor

Viata din moarte

de VASILE SPIRIDON

Adrian Alui Gheorghe disecă anatomia, fiziologia și etiologia morții într-o lume nefirească unde cel mai firesc lucru este extincția, iar nașterea reprezintă doar un impuls thanatic confuz dat unei prezențe imperfecte, în umbra căreia respiră **intimitatea absenței**. Pentru a nu deveni primejdioasă această aparență, totul se desfășoară sub semnul tabuizant al unor **ceremonii insidioase**, care ascund înseși convențiile poetice, întrucât în volumul **Cântece de îngropat pe cei vii** (Editura Panteon, P. Neamț, 1993) nu aflăm „motivul” morții, ci o punere în abis a unei variațiuni pe această temă. „Nu mai cheltuiți bani pe metafore. cineva/ care s-a jucat o zi întreagă cu moartea/ la sfârșit spre seară a ieșit să dea nume trecătorilor/ din trei în trei din doi în doi după/ un calcul ciudat pe care i l-a inspirat/ disperarea. cei aleși mureau pe loc fără/ să se întrebe unde s-a decis acest sfârșit/ aproape mizerabil. de aceea nu mai cheltuiți/ nimic pe metafore pe iluzii acestea mint/ numai ca să vă aragă prin locurile primejdioase” (p. 46).

Nu presentimentul exitusului final transpare, ci condiția lucid-amară a dualității realității sau, altfel spus, a vieții din moarte, regizată ca un spectacol exorcizator, neștiindu-se cât visceral și cât volatil comportă fiecare dintre ele. Moartea nu poate dovedi veșnicia poeziei, deși poetul pledează pentru cauza celor care nu au nici una

și schimbă mesajul cu cei de dincolo în condițiile în care pretențiile sale testamentare se dovedesc a fi pur livrești. Speranța de comunicare a morților rămâne de a fi visați în somnul ocrotitor al regimului nocturn dător de viață, propice rememorării fantasmatică și comunicării între interior și exterior, între lumi despărțitoare (**Exilul și frica**). Noaptea, fenomenalul e mai aproape de uranic decât de teluric și conviețuiește cu imaginarul. Răstimp al sentințelor, auroralul destramă fantasmaticul și oferă realității cele existente, dilatănd monstruos anomalii diurne, ce-și impun codurile.

Senzația extincției este însoțită de încercarea eului de a prinde natura sentimentului în logica inefabilă a amintirii, de a-și recunoaște trecutul și copilăria mereu amânate. Se transcrie, jurnalier parcă, apatia claustratului într-o lume abulică, lipsită de comunicare viabilă, cu sărbători confiscate („Doamna a uitat duminica încuiată în casă”), cu atmosfera jilavă și monotona, plină de tristeți și isterii incurabile („numai tristețea e aceeași/ nodul din gât nu l-a înghițit nimeni/ niciodată cu adevărat” – p. 18). E o stare de spirit trăită în orizontul dificil neobacovian al lucidității crispate („Eu nu mă mai duc azi acasă nici mâine/ aproape străin între propriile gesturi/ îmi lipesc gura de buzele psalmului/ cânt cu el carnea o fărâmițez peste lucruri/ poate că așa se falsifică trupurile cu un

cântec/ poate că numai așa sfântul găngav moartea/ o chema cu vorbire de dragoste – p.24), care preamărește atributele gândirii pe seama aspectelor dizgrațioase ale trupului („Cum poți să săruți o gură plină de dinți/... privește/ frumusețea din gândul tău nu are carii nu/ stă imobilizată în lutul cărnii...” – p. 9).

Alcătuirile funcționale ale Firii, detracate și cataleptice, își consumă agonia în reprezentări cianotice și cangrenate, care rup din real fragmente lipsite de orice reper mântuitoare. Privirea deslușește universul concret, zbatându-se prin hățușii materiei („... ochiul stă lipit de lume ca un scorpion/ desenat pe un pahar cu alcool dizolvându-se încet/ în ferveare” – p.22), și abandonând reperatele sacre, chiar dacă poemele sunt menținute în regim parabolic, cu frecvente rostiri aforistice și cu definiții poetice. Pentru Adrian Alui Gheorghe, realul înseamnă materie, cu potențialitățile ei abisale; imaginile halucinante nu proiectează anostul cotidian, ci revelează forțele tenebroase ale materiei, comunică stări abisale străbătute de dolorism cu aspect proteiform.*

Cântece de îngropat pe cei vii se ordonează firesc suitei de plachete **Ceremonii insidioase, Poeme în alb-negru, Intimitatea absenței**. Marea reușită a acestei cărți e trecerea pe nesimțite a demarcației între imanent și transcendent. Are loc de fapt o simplă deplasare de realitate, întrucât voința clarificatoare nu operează transmutații evidente în structura realului care intră ca nucleu formativ în filtrele sensibilității. Deși nu se lasă abandonată unei optici metafizice, poezia lui Adrian Alui Gheorghe mai păstrează rezerva comunicării cu celestul, pentru că imagistica ascensiunii ar putea oricând să aibă rol curativ asupra stărilor depresive. Deocamdată însă, poetul nemțean nu se teme de proliferarea concretului și astfel starea sa poetică devine seismograful dramei unei lumi aflate în derivă, se identifică cu însăși validitatea ontologică a percepției.

Purgatoriul iubirii

de VIRGILIU ENE

Prestigioasa editură „Porto Franco” a publicat încă o interesantă carte: „**Purgatoriul iubirii**”, roman semnat de Ion Chiric, scriitor îndeobște cunoscut în ultimii 25 de ani, atât în sfera poeziei (a publicat 6 volume de versuri), cât și în domeniul reportajului literar, al prozei scurte și al romanului.

Privind frumoasa și atractiva copertă a romanului – realizată de talentul grafician Radu Dorin Mihăescu – copertă cu multe portrete de tineri și mai ales de tinere seducătoare – asociind și titlul colecției – Cupidon – în cadrul căreia a apărut romanul, adugând la cele de mai sus și titlul cărții lui Ion Chiric, **Purgatoriul iubirii** – totul sugerează că avem în față un roman strict de dragoste.

Romanul lui Ion Chiric este însă mult mai complex. El este o analiză profundă a societății noastre din ultimele decenii, analiză făcută cu finețe, în cadrul căreia autorul pronunță verdicte dure dar drepte. Mai precis, romanul este țesut pe canavaua a două mari iubiri ale eroului său, ziaristul și poetul Lucian Mantu: prima iubire, din adolescență, nevinovată, serafică, pentru Felicia, care este animată de aceleași sentimente, – iar a doua iubire pentru soția sa. O soartă crudă, neînțeleasă curmă brusc și brutal dragostea dintre Lucian Mantu și Felicia. Tânăra Felicia

(copil din flori, rămasă orfană de mamă la numai 10 ani) este crescută de o mătușă haină, care o obligă să se mărite cu un ofițer de securitate din altă localitate, un individ mult mai în vârstă decât ea, de o rară duritate..., lipsit de sentimente omenești... Felicia nu are nici o afecțiune pentru soțul impus de mătușa ei, ea continuând să-l iubească pe Lucian Mantu, prima și unica ei dragoste, despre care nu mai știe nimic. Între timp Lucian Mantu se căsătorește, are doi copii, își iubește familia, însă gândul la Felicia nu-l părăsește nici o clipă. (Aceste iubiri paralele, concomitente pentru două femei ne poartă cu gândul la romanul **Noaptea de sânziene** al lui Mircea Eliade.)

Întâmplarea face ca, după zece ani de la dispariția Feliciei, foștii adolescenți să se întâlnească întâmplător. Neținând seama de situația lor civilă (ambii căsătoriți și cu copii) iubirea lor profundă, totală, zăgăzuită vreme de un deceniu, se dezlănțuie pătimaș... Dar iubirea lor este curând și brutal stăvilă, când ofițerul de securitate, soțul Feliciei, află de această legătură extraconjugală. Felicia este maltratată, iar asupra lui Lucian Mantu declanșează – cu ajutorul securității – o avalanșă de calomnii, de nedreptăți, de teroare etc., care vor duce la un final dezastruos... Este ceea ce se întâmplă în partea a doua a romanului lui Ion Chiric, când

registruul tematic se schimbă, trecându-se de la romanul de dragoste la romanul social.

Eroul romanului – Lucian Mantu – este fiul unui om cinstit, gospodar de frunte în satul său (categorisit însă „chiabur”) și fost membru al Partidului Liberal („acte acuzatoare” care lipseau însă din „sfântul Dosar de cadre al fiului său”). Lucian Mantu învață cu tenacitate, își termină cu bine școlile și ajunge (și datorită talentului său nativ) unul dintre distinși poeți ai urbei și ziarist de frunte. Scrisul său este plin de nerv, necruțând nici o nedreptate, fapt care atrage nenumărate adversități din partea „forurilor” de stat și mai ales de partid, în componența cărora intră însă tot soiul de lichele, inculte, arogante, corupte și răzbunătoare... În confruntările sale directe cu această faună, Lucian Mantu nu ezită să le arunce în față tot disprețul său profund, neținând seama de „originea lui socială nesănătoasă”... În cele din urmă „forurile superioare de partid” – împreună cu securitatea – declanșează o anchetă amănunțită asupra „originii sale sociale”, precum și asupra vieții sale personale – și rezultatele sunt dezastruoase.

În finalul romanului, Lucian Mantu – așteptând înlăturarea sa din gazetărie – este complet neurastenizat, – situația sa simbolizând soarta numeroșilor intelectuali cinstiți, distruși de societatea comunistă.

Purgatoriul iubirii este un roman de dragoste, în sensul general al cuvântului, al dragostei de viață, roman scris cu real talent de Ion Chiric, roman pe care îl recomandăm cu căldură, îndeosebi tinerilor (absolvii de avaturile apusei societăți comuniste), „Tinerilor ce plini de visuri urmăresc vre o femeie...” (ca să terminăm succinta noastră prezentare într-o notă eminesciană, dar optimistă...).

Obsesia proprietății intelectuale

de DAN STANCA

autentic și nu un manipulator de concepte nu poate avea obsesia aceasta a proprietății cunoștințelor sale. Un intelectual adevărat este până la urmă o insulă, înzestrat cu o credință puternică în verticala comunicării sale și, în nici un caz, nu e preocupat de orizontală. Deci, sunt două posibilități: ca Nae Ionescu să fi știut sau să nu fi știut de scriitoarea britanică. În ambele situații, însă, este nevinovat. Dacă ar fi știut atunci nu era obligat s-o citeze fiindcă nici nu i-ar fi trecut prin cap că cineva, peste ani și ani, l-ar putea acuza de furt. Dacă nu ar fi știut vina sa e cu atât mai absurdă.

Dar din momentul în care lumea a ajuns să fie stăpânită de acest cumplit rău, obsesia proprietății intelectuale, atunci o primă consecință a acestei maladii nu poate fi decât suspiciunea generalizată și identificarea de plagiatori la tot pasul. Răul se află deci în mentalitatea modernă căreia Marta Petreu i se supune. Acționăm doar în virtutea unui „spirit al veacului”. Și acest spirit, acum, este încărcat de toxinele maladiei amintite mai sus. Dacă nu ar fi existat acest rău atunci, de bună seamă, nici nu s-ar fi pus problema plagiatului. Fiindcă ea se pune din momentul în care, cum am arătat, s-a pierdut credința în verticală și s-a hipertrofiat preocuparea pentru orizontală.

Mentalitatea modernă nu acceptă că inspirația este una singură și ea se exercită concomitent asupra mai multor indivizi. Din punctul de vedere al transcendenței, important e ca ideile să capete cât mai multe ipostazieri pentru a se răsfrânge astfel asupra lumii. Este bun exemplul pe care-l dă Vasile Dem Zamfirescu în notele sale stabilite la textul jungian „În lumea arhetipurilor” (editura Jurnalul literar, 1994), în care spune negru pe alb că fragmente din „Așa grăit-a Zarathustra” a lui Nietzsche au fost preluate din opusul unui autor de care, iarăși, nu s-a prea auzit, Justin Kerner, fără ca marele filosof să-și fi dat seama ce face, adică fură. Și dacă pe Nae Ionescu, fiind de-al

nostru, balcanic, levantin, poți, să zicem, să-l suspectezi de anumite curențe de caracter, atunci nu prea vād cum ai putea să-l suspectezi pe Nietzsche. Profesorul Zamfirescu explică medical respectivul fenomen al preluării dintr-o sursă fără a o indica, denumindu-l criptomnezie, dar precizarea aceasta nu prea are importanță. La urma urmei, ea nu servește decât tot mentalitatea modernă, disculpându-l pe plagiator prin aceea că ar fi iresponsabil. Ceea ce nu poate fi cazul lui Nae Ionescu sau al lui Nietzsche care știau foarte bine ce fac și nu sufereau de asemenea suspecțe amnezii. Problema se ridică pe un alt plan: să citești, deci, o carte și să fii atât de fascinat de ea încât ideile descoperite acolo să intre în matricea personalității tale și de aici să renască sub forma unei creații ce-ți aparține, reprezintă cel mai bun exemplu al inspirației prin întâlnirea cu o carte, al transmutării orizontalei în verticală.

Categoric, Nae Ionescu a știut de Evelyn Underhill. Dar în cazul lui s-a petrecut tocmai fenomenul dinainte. Faptul că în lumea literară circula însă asemenea „legende” (cine a furat de la cine, cum a furat etc) nu descrie decât culoarea pitorească, absolut necesară într-un univers ca al nostru înclinat spre bărfă, cleveteală, plăcut până la un punct după care se distinge clar tendința de a demola o anumită direcție a spiritualității. Dacă Nae Ionescu însuși, se pare, după cum relatează Marta Petreu, ar fi lansat zvonul acesta că ar fi preluat din Evelyn Underhill, în acest gest sinucigaș trebuie să vedem dorința tipică a răsăriteanului de-a nu pune preț pe ce face, pe ce scrie și, încurajând deriziunea înconjurătoare, să ajungă, deci, până acolo încât spune: „Da dom'le, nici măcar nu-mi aparține metafizica, am furat-o!” Ar mai fi trebuit să precizeze că, în momentul în care a scris-o, numai la madam Underhill nu îi era mîntea? Ce rost ar fi avut o asemenea precizare într-o lume fatal mărginită, pe care o interesează numai sacandalul, demitizarea și întoarcerea oricum fundul marilor gânditori?

Am fost destul de surprins în clipa în care, la sfârșitul anului trecut, în „România literară”, am observat că Nae Ionescu este acuzat de plagiat grosolan. Acuzația venea din partea soției Marta Petreu și era susținută de supremul argument al comparației. Întâi era oferit cititorilor un fragment din Nae Ionescu (cursul său de metafizică), apoi venea un fragment din cartea de mistică a unei autoare britanice, Evelyn Underhill. Chestiunea, desigur, e foarte delicată, cu atât mai mult cu cât, tot după dezvăluirile Martei Petreu făcute în primul număr pe acest an al aceluiași pretențios hebdomadur, și Lucian Blaga s-ar fi inspirat din aceeași scriitoare. Altfel spus, doi mari intelectuali români ai acestui secol, în absența cărora nu știu cum am mai putea vorbi de identitatea noastră națională, sunt tributari unei autoare din marele Albion, de care nici nu s-a prea auzit. Faptul că nu s-a auzit nu contează. Nici de Charles Morgan, de exemplu, nu s-a auzit cine știe ce și, totuși, este un romancier de supremă altitudine spirituală.

Problema, din fericire și nu din nefericire, se situează pe un cu totul alt plan. Plagiatul, trebuie precizat, nu se realizează, dacă se realizează, decât în literatură. Numai aici scriitori lipsiți de inspirație, dar plini de violenție, reușesc să „suească” din operele altora, să-și aranjeze în așa fel hoția încât aceasta să nu fie bănuțită și, grație acestui aranjament, să poată să-și închipuie că sunt valoroși. Dacă sunt descoperiți, atunci, fără nici o rușine, declară că au folosit procedeul colajului (!). Cazul notoriu de plagiat în literatura română contemporană este al lui Eugen Barbu care în „Incognito” a furat din Paustovski. Când actualul ministru al culturii a dezvăluit această fraudă – sunt peste 15 ani de atunci – învinuitul s-a apărat în paginile revistei pe care o conducea „Săptămâna”, recurgând la respectiva motivație.

Lucrurile se schimbă, însă, din momentul în care nu mai este vorba de literatură, ci de gândire. Poți să furi cuvinte, dar nu poți să furi idei. Ideile nu sunt proprietatea nimănui, ele, dacă sunt cu adevărat idei și nu concepte, ele, ca atribute divine, dau configurația unei epoci, o însuflețesc, crează acei vectori prin care ia ființă o generație intelectuală.

În asemenea condiții, ideile sunt trăite și nu pot fi furate. Cursul de metafizică al lui Nae Ionescu, care i-a inspirat pe atâția discipoli ai profesorului, nu are cum să fie un plagiat fiindcă atunci și-ar pierde tocmai această forță inspiratorie.

La urma urmei, nu vād de ce Nae Ionescu era obligat s-o amintească pe Evelyn Underhill în cazul în care ar fi știut de ea. Un intelectual

George Astaloș

UTOPII*

Dintre autorii celor aproape zece mii de scrisori pe care le-am primit de când sunt în Franța, trei dintre corespondenții mei (mereu cifra trei), cu care am avut sporadic scurte schimburi epistolare, m-au uluit literalmente cu punctualitatea lor. Și totuși, acestor personaje nu le place prea mult să comunice. Este vorba despre Beckett, despre Cioran și despre Ionesco – cei ce i-au cunoscut (în cazul lui Beckett) sau îi cunosc (Ionesco și Cioran – amândoi, din întâmplare, români) știu bine despre ce vorbesc. De fiecare dată când transmiteam ceva unuia din acești trei domni, reacționa cu o rapiditate fulgerătoare, confirmând aproape instantaneu primirea mesajului meu. Și asta, chiar dacă scrisoarea mea nu cerea în mod obligatoriu un răspuns. Fie că era vorba de a-i anunța lui Beckett sosirea la Paris a regizorului nostru din Statele Unite care dorea să-l vadă, sau de a-i împărtăși lui Cioran câteva mărunte detalii privind ultima noastră întâlnire, sau de a-l avertiza pe Ionesco de intenția unui teatru din Washington de a ne invita la premiera unui spectacol care reunea două din piesele noastre, după douăzeci și patru de ore găseam în cutia mea de scrisori semnul că primiseră cu bine misiva mea. Și, ca și cum confirmarea de primire nu era de ajuns, Beckett însoțea răspunsul cu un telefon, lăsând a înțelege că nu avea încredere în buna funcționare a Poștei, ale cărei efective par să aibă o deosebită slăbiciune pentru greve (mi s-a întâmplat asta cu puțin timp înaintea dispariției sale), Cioran, dacă subiectul îl preocupa, revenea asupra lui cu cochetăria-i binecunoscută (după un colocviu în Germania a încercat vreme de un an să mă convingă de un lucru de care nu era el însuși prea convins), iar Ionesco, atunci când se îndoia că a răspuns la scrisori, pentru a fi cu conștiința împăcată, relua condeiul și își scria a doua oară (același conținut, altfel pornit).

Pe Samuel Beckett l-am cunoscut încă de la sosirea mea la Paris și, după ce am petrecut împreună o noapte destul de agitată, am întreținut o firavă corespondență – sporadică și mai curând laconică. Laconismul era partea lui tare, iar eu respectam regula jocului. Ceea ce nu ne împiedica să ne vedem din când în când, cu moderație și atunci. Singura dată când i-am scris o scrisoare mai consistentă a fost la împlinirea de către el a vârstei de optzeci de ani, când am scris, în chip de cadou de aniversare, despre spectacolul german cu cele „Trei piese” ale sale (Drei Stück) montate pe scena lui Social Amt Theatre din München de către regizorul de origine română Vlad Murgu. Trei piese foarte scurte – ultimele pe care le-a scris, după știrea mea (Nouvelle Europe, Nr. 51/52/1986). De altfel, îmi vorbește despre acest studiu într-o scrisoare – ceea ce nu-i sta în obicei, căci era de o rară pudoare atunci când era vorba de scrierile sale. Pudic, dar nu detașat. Pentru a da o idee de interesul pe care-l purta receptării operei sale, este suficient să amintim această aventură:

remarcabilei sale biografie americane, Deirdre Bair, care voia să-i arate manuscrisul lucrării sale despre el, Beckett i-a răspuns că nu va citi textul decât după publicare. Ceea ce nu l-a împiedicat pe dramaturg să le scrie prietenilor săi, după plecarea biografiei: „Sunt sigur că doamna Bair este o specialistă serioasă și că va face o carte bună”. Cât despre adeziunea lui Beckett la genul epistolar, Deirdre Bair a găsit numai la Mc Greevy, marele prieten al scriitorului, trei sute de scrisori inedite, trimise de-a lungul anilor. Ne imaginăm cu ușurință miile de alte scrisori, încă necunoscute, care zac prin sertarele prietenilor și corespondenților săi din Irlanda, din Anglia, din Statele Unite, din Islanda, Germania, Italia, Spania, din Franța și de aiurea. Căci cineva care poate să scrie trei sute de scrisori unei singure persoane e în stare și de mai rău.

Scriind despre rolul corespondenței și, mai general, despre influența ei terapeutică, îmi dau seama că acest text, în care trebuie să vorbesc despre mine și contactele mele existențiale, nu este în fond decât o scrisoare. O scrisoare mai lungă. Dar poate că în spatele oricărui text, oricare ar fi natura lui, se ascunde undeva o confesiune. În fond, trăim cu toții într-un discurs anterior – o știm. La începutul anilor optzeci, pe vremea când Ronald Bogue, traducătorul meu în Statele Unite, preda literatura americană într-o universitate pariziană, la îndemnul lui de a isprăvi cât mai repede un roman pe care-l lăsasem baltă („Le Roublard – Mémoires d'un sous-prolo”)¹, am răspuns că nu era nici o grabă pentru că: „Romanul nu-i altceva decât o scrisoare mai lungă”. În timpul șederii lui Bogue

la Paris, ne vedeam adesea. De atunci, ducem o corespondență densă – colaborarea noastră și prietenia care ne leagă transformă comunicarea noastră într-o adevărată croazieră de plăcere. Ne scriem și uneori ne revedem. Fie pe teren neutru, cum a fost cazul în 1984, cu ocazia premierei canadiene a „Ceaiului nostru cel de toate zilele” a cărei versiune americană o semnează (la Performing and Visual Arts din Edmonton), fie pe terenul său național, ca în 1988, cu prilejul producției americane după „Ce ne facem fără Willi”, al cărei text este tradus tot de el (la Scena Theatre din Washington), fie în propriul lui fief fiscal, locativ și pedagogic din Athens (la marginea Atlantei), cum ni s-a întâmplat în timpul uneia din escapadele mele fulger spre plajele însângerate ale piraților din Georgia. La una din aceste întâlniri, vorbind despre romanul american pe care Bogue îl predă la Universitatea din Georgia, mi-a adus aminte de perla românească făcută printre paharele de whisky și porto, la începutul traficului nostru literar: „Îmi încep în fiecare an cursul spunându-le studenților că romanul nu-i decât o scrisoare mai lungă”.

Poți oare avea strămoși originari din Marea Britanie fără să ai sânge irlandez în vene? Nu, Bogue are sânge irlandez, Robert Mc Namara, regizorul american care ne-a pus pe toți în scenă (deja numele constituie un întreg program), și el are sânge irlandez. Cât despre Beckett, să nici nu mai vorbim. Stirpe, sânge, ascendență, Trinity, scotch, pubs, bere Sang de Boeuf, Dublin – Paris, Joyce, Nobel – el este Irlanda întregă. A fost capabil să mă asculte recitând Burns în românește o bună parte din noaptea în care ne-am cunoscut (noiembrie 1971).

* Fragmente din capitolul introductiv: „Invitație la megalomanie”

Irlandezii nu sunt o națiune – ei sunt un club sub culorile drapelului lor național. Un club sau o religie – nu le-am stabilit încă prea bine identitatea. În orice caz, oriunde s-ar afla și de oricât timp sau de oricâte generații și-au părăsit pământurile de origine, irlandezii nu visează decât la un singur lucru: să-și revadă patria-mamă. Dezrădăcinarea mea, cei douăzeci de ani și mai bine de exil, peregrinările mele prin lume, contactele mele cu oamenii diverselor diaspore, răspândite cam peste tot prin lume, ca și întâlnirile mele întâmplătoare cu cetățeni ai unor țări dintre cele mai confidentiale ale planetei, m-au învățat că nimeni nu duce dorul pământului său natal la fel de puternic ca un irlandez. Dorul pământului său, al pământului părinților săi, al bunicii săi, al străbunilor săi și tot așa până la Adam și Eva, căci după irlandezii din Paris, Dumnezeu a creat bărbatul la Dublin și femeia la Belfast.

M-am născut în cartierul evreiesc din București – familia mea din partea tatei trăgându-se dintr-un orașel balnear din Bucovina, enclavă babiloniană, în Carpații din nordul României. Babiloniană, pentru că dacă Samuel Beckett era convins că raiul apăruse pe pământ în Irlanda, eu sunt ferm convins că Turnul Babel a fost înălțat pe pământul strămoșilor mei. Căci, în acel spațiu mirific, departe de marile artere de circulație rutieră, români, germani, evrei, ruteni, polonezi, ucraineni și multe alte etnii se ciocnesc între ei, muncesc, bălmăjesc în limbile lor, fără complexe, se ceartă sau se iubesc, se întrajutorează sau se fură unii pe alții și, atunci când nu mai există nici o altă ieșire, ajung chiar să se căsătorească între ei, în ciuda opoziției vehemente a familiilor lor care nu admit în ruptul capului să vadă că sângele li se amestecă cu acela al altor etnii. Și asta, cu mult înainte de încercarea lor de a se apropia de Dumnezeu cu ajutorul unui turn, numit popular Turnul Babel. Însă lucrurile s-au schimbat mult de atunci.

Evocând pământul strămoșilor mei și originea lor babiloniană, îmi vine în minte o anecdotă. Tatăl și frații mei (problemă de mediu lingvistic și de aventuri sentimentale) vorbeau perfect idiș. Nu era nici un lucru excepțional și nici o ispravă de poliglot să vorbești idiș când erai din Bucovina și pe deasupra de origine germană. Chiar și eu, dat fiind blazonul cartierului meu natal, leg câteva vorbe în idiș, dar numai înjurături, ca toată lumea. N-are a face, nu-i vorba despre mine, ci de unul din unchii mei (preot catolic, apostolic și român – tot ce poate fi mai creștin), arestat în 1956, când cu Revoluția de la Budapesta, în mod paradoxal nu pentru sutana sa după cum se obișnuia, ci pentru rezonanța maghiară a numelui său de familie. Interogatoriul a început de îndată ce mașina care îl ducea la sediul poliției politice s-a pus în mișcare. Prima întrebare: „Care e limba dumitale maternă?” Anchetatorul spera că răspunsul va fi: „maghiara”. În realitate, răspunsul a fost: „româna, germana și idiș”. Stupefacție! În mintea anchetatorului nu puteai să fii creștin și să vorbești idiș. Și încă și mai puțin preot fiind și, colac peste pupăză, în slujba Vaticanului. În pofida tuturor lucrurilor, cu evenimentele care se petreceau acasă la marxiștii lui Attila, a fi evreu sau creștin ajungea să însemne cam tot aia – nu asta căutau gardienii paradisului terestru. Văzând deruta interlocutorului său, unchiul meu a simțit nevoia să-i explice pentru ce revendica aceste trei limbi materne și cum le învățase: „Românește la școală, nemțește acasă și idiș pe terenul de fotbal”.

Oricum ar fi stat lucrurile și oricare ar fi fost limbile vorbite, nimeni nu se simțea înstrăinat în Bucovina căci, genetic vorbind, fiecare locuitor al acelei frumoase regiuni era convins că Turnul Babel fusese construit de strămoșii săi.

Adevărul este că nici românii, nici germanii,

nici evreii, nici rutenii și nici măcar polonezii sau rușii, deși apropierea de țara lor de origine le-ar fi putut procura unele iluzii, nu visau deloc la pământuri îndepărtate, precum irlandezii, pentru că în Bucovina erau cu toții acasă de o veșnicie.

După un război atât de distrugător precum Cel de al doilea, după raționalizarea diabolică a morții și după o jumătate de secol de hegemonie comunistă, te poți întreba, pe bună dreptate, la ce servește să fii un urmaș al constructorilor Turnului Babel? Asta servește ca să-ți amintești, se poate spune. Germanii și-au amintit de originea lor, s-au pregătit de ducă și au plecat „in die Heimat”², având grijă să nu mai vorbească românește pentru a nu zgâria timpanul conașionalilor de origine, alergici la rezonanțele fonetice extra-teritoriale, evreii și-au reamintit că făceau parte din poporul ales, și-au adunat calabalăcul și au luat-o drept către pământul făgăduinței, făcând rocada în primul aeroport de tranzit pentru a-și mesteca azima altundeva decât la kibbutz; cât despre români, ruteni, polonezi și ruși, s-au resemnat să-i aștepte pe americani, la fel ca și părinții și bunicii lor între 1945 și 1947. Cei care, în ciuda tuturor lucrurilor, au reușit să se strecoare printre ochiurile cortinei ideo-logice, au pomit-o ca să-i întâlnească pe americani precum acei bravi irlandezi din vremea Secesiunii. Dar în timp ce germanii, evreii și cei câțiva români, ruteni, ruși sau polonezi din Bucovina care au lăsat balta fericierea colectivă, nu prea se mai uită înapoi, irlandezii, în schimb, doar asta fac. Nimic nu-i sperie, atunci când e vorba de leagănul strămoșilor lor. Nici IRA și structura ei paramilitară, nici atentatele sălbatice și victimele lor, nici explozia tehnologică și șomerii săi – ei nu visează decât să-și revadă Irlanda de îndată ce se ivește prilejul.

Există multe diferențe între irlandezii care trăiesc dincolo de frontierele lor naționale și exilații români, dar și multe similitudini. Șlefuită una din butadele sale istorice, Mirabeau califică poporul francez drept „Națiune de maimuțe cu voci de papagal”. Butadă premonitoare, mai potrivită irlandezilor și masei heteroclitice a fugărilor din Bucovina decât sans-cullote-ilor de la 1789. Și unii și alții, de îndată ce se instalează în țara pe care și-au ales-o, nu se mai gândesc decât cum să imite pe noii lor concetățeni și să adune avere. Și pentru asta, primul lucru pe care-l fac este să-și chinuie limba pentru a se pune la diapazonul fonetic al țării. Unii reușesc să se îmbogățească, dar, pentru a putea face pe papagalul într-o limbă adoptată, sunt necesare măcar două generații. Ne-am putea oare închipui pe unul din membrii clanului Kennedy, urcat pe treapta cea mai de sus a afacerilor din Statele Unite, continuând să rostească o engleză bolovănoasă precum cea a bravilor săi strămoși irlandezi? Ceea ce le lipsește bucovinenilor este vechimea pe pământ străin. Va veni și asta – modelul irlandez și Kennedy Round sunt niște excelente surse de inspirație.

Tot vorbind despre irlandezi și despre diferențele sau similitudinile cu diaspora bucovineană, îmi revine în minte întâlnirea celor doi irlandezi preferați ai mei, Samuel Beckett și Robert Mc Namara, unul din Franța, altul din Statele Unite, întâlnire pe care îmi revine mie s-o arbitrez într-un bar din Cartierul Latin. Asta se întâmplă în 1986, cu trei ani înainte de dispariția laureatului nostru cu Premiul Nobel. Și ca să-mi țin făgăduiala făcută editorului meu american de a așterne pe hârtie câteva pasaje din viața mea, o să redau povestea asta așa cum protagoniștii ei și eu însumi am trăit-o. E tipică pentru ceea ce frumoasa Irlandă reprezintă în ochii dezrădăcinaților ei.

Robert Mc Namara era deja la cea de a șaptea producție „Beckett” în Statele Unite, dar nu-l cunoștea încă personal pe celebrul său

compatriot, mai în vârstă decât el, pe care-l pune în scenă. Dornic să-l întâlnească, mi-a scris, mi-a trimis afișul și fotografiile ultimului său spectacol și m-a rugat să le arăt lui Beckett și să-i cer o întâlnire pentru cutare dată, când va fi la Paris. Scrisori către Beckett, răspuns, telefoane, efuziune de bucurie din partea dramaturgului la ideea să-și cunoască în sfârșit regizorul american și, în ziua „Z”, moș Godot telefonează, confirmându-mi că era gata de întâlnire. Uimitor!, cei care și-au făurit o imagine a lui Beckett prin prisma revistelor cu tiraj mare mai au multe de învățat.

Întâlnirea era fixată în micul bar al unui misterios hotel, aproape de viziuna lui Beckett, la ora trei după amiază. La amiază, Mc Namara cumpără un „pure malt”³ (irlandez, evident), iar la ora unu iese din baie proaspăt ras și dat cu aftershave, înfilit ca spre a se înfățișa la Buckingham. Ca să mergem de la mine de acasă până în cartierul lui Beckett (pe bulevardul Saint-Jacques) aveam nevoie cel mult de treizeci de minute. Așteptându-l pe Godot, Mc Namara mă întreba din cinci în cinci minute dacă nu băgasem de seamă nimic deosebit în ținuta sa, întrebare la care eu răspundeam invariabil: „Impecabilă”. După o oră, mă simțeam ca într-o piesă a celui ce scrisese „Oh, les beaux jours”⁴. În cele din urmă, l-am întrebat pe regizor dacă în vestimentația lui era ceva special. Lovitură de teatru: cravata, batista de la piept și chiar și șosetele lui Mc Namara erau de culoarea drapelului irlandez! Le adusese din Statele Unite special pentru întâlnirea cu celebrul său compatriot. În fața unui avânt patriotic al cărui zel îl poate cufunda pe un cetățean irlandez în fantasma cromatică a drapelului său, unui bucovinean nu-i mai rămâne decât să roșească de rușine.

Întâlnirea celor doi irlandezi s-a desfășurat după cum fusese prevăzut, la ora și în locul stabilite. Barul micului hotel ales de Beckett pentru întâlnire s-a dovedit cum nu se poate mai confidențial: Dramaturgul nu lăsa nimic la întâmplare – era un obișnuit al locului. Acolo se pune la adăpost de privirile indiscrete pentru a-și lua doza zilnică de scotch. În două cuvinte, barul semăna cu un bunker. Fără ferestre, fără a fi luminat – singura sursă de lumină care pătrundea în încăperea venea dinspre ușa care dădea spre biroul de recepție al hotelului. Clienții întâmplători abia de se vedeau în văgăuna aceea de bar. Cât despre rest, era ușor de ghicit. Beckett n-a băgat de seamă nici șosetele regizorului său preferat, nici batista de la piept, nici cravata, toate arborând culorile irlandeze, pe care Mc Namara le afișase pentru acea ocazie. A nu băga de seamă anumite lucruri poate și asta fi ceva „Made in Ireland”.

Poți să te străduiești în zadar să fii francez și român totodată, să ai ascendențe bucovinene, să înjghebezi utopii în speranța că într-o bună zi se vor realiza, să te ghiftuiești cu argou pentru a comunica mai bine, să te învârti în jurul pluridimensionalității așteptând ca ea să devină referință, să zugrăvești poezia în culorile tehnologiei sau să-ți închipui gigantice ouă agorice – n-o să-ți vină niciodată ideea să te înfățișezi în fața unuia din compatrioții tăi îmbrăcat în culorile tricolorului, eventual străpuns în mijloc de revoluționarii din țara ta, pentru a-ți vedea mai de aproape interlocutorul. Pentru asta trebuie să fii irlandez. Înverșunarea cu care descendenții lui Yeats, Synge și De Valera își păstrează valorile spirituale este ceea ce îi face mai puternici decât pe noi, bucovinenii.

**Traducere din limba franceză:
Ileana Cantuniari**

1 Șarlatanul – Memoriile unui sub-proletar.
2 În patrie (în germană în text)
3 Whisky curat din orz
4 O! Ce zile frumoase!

augustin ioan

Magistrala albastră

(sonet)

În nisipuri este cald de pântec
ouă de broască țestoasă și somn.
Alexandru pescuiește sub pod.
Umbra nu există apa vibrează

din cauza plutei și din cauza primă.
Îi vorbește femeii de pe taluz
și femeia lui lenevește în casa mea.
Marea este subînțeleasă.

Latina limbă e regină. Soarele sfânt.
În ecluză este încă supa primordială
din care cu toții ne-am închegat

la o apăsare de buton. Doar tăindu-se panglica.
*Apoi se lasă fotografiat. Coruri ceruri înflăcărau
șapte și arca deflora pustiul. El călca magistrala
albastră și ținea cuvântări.*

Orașul meu

(sonet)

Megafoane și steaguri
marchează comandamentul taberei
ombilicus mundi
industria falocentrică.

De când părintele națiunii a
mânjit de insulină pereții cazarmii
nu s-a mai întâmpat la Năvodari nimic.
Casa frige armătura asudă

tencuiala are lepră
conduce de plastic sleiesc
înăuntru Steluța privește de sus.

Mesenii au plătit pentru deflorare:
darul de nuntă –
casa la mare.

Strada Midiei 4

(sonet)

Nu se deschide ușa la garaj.
Tata are o rudă în bloc.
Viața după Armageddon:
patria se scufundă înaintând

iar noaptea sunt muzici.
vecinii ies în maicu
în casa scării beau bere
și sparg cutiile poștale.

Gară fără trenuri.
Apa nevâslită
asudă sare în subsol.

La conductă
sorbul nimeni nu îl vede.
Deschid fereastra și mă uit la căminul de nefamiliști.

Capul Midia

(sonet)

Deschid fereastra și mă uit la realitate.
Mama a pus perdele cu flori și gratii la
ferestre și gratii la balcon: nimeni
nu poate pătrunde în casă

și nici televizorul color n-or să-l mai fure.
Am adus lucruri vechi căci suntem în vacanță.
Lumea ne invidiază.
Marea este dincolo de tabără.

Ca să ajungem acolo trecem pustiul întâi și conductele

prin care Mohammad Reza Pahlavi Ariamehr ejacula
țiteiul lui de şahinșah.

Viperale caligrafiază încă
MOHA = LOVE
în nisipurile de la rafinărie.

Tratarea stereospecifică a izoprenului

Prin cracare fac ăștia benzină
și saci de polietilenă în care
se împut azotații și smoala în
care apoi și fibre supraelasti
ce să scânteiezi de se taie cu

ren
tul

E un pârjol în camera de păru-ți
– dezbrac vulcanul Pinatubo sau o
șarjă peste plan la Vlăhița? Sar
scânteii electricitate statică și

curcubeu în petrol. Se juipoaie apa.
*Și ard cauciucuri vechi la vărârie
iar acasă pictăm semne pe spinarea
cailor cu var nestins căci sunt ai*

*noștri de
la ceapeu*

Te țin de mână și realitatea
miroase a lauri încinși. Dar
rafinăria descompune-se-va, o,
ca un hoit împreună cu pater

patriae scoși la mal de flux
dimineața de după cu alge și
melci și meduze și scoici și
în duhoarea națională poporu'

bântuie plajele umbre
luțe de soare înfipite
în meninge aminte adu
când deasupra creieri.

arthur porumboiu

Seară sălbatică

Inima mea așteptându-ne
naște ritmul ce-ar putea
chema siringa morții?
Tu nu te-arăți. Și înserarea
cotrobăie nemiloasă prin mine;
mi-aș dori o secundă de liniște,
însă Îngerul scobește necrușător
prin rămurișul creierului.
Unde ești Tu, cea care ocrotești?
Există-o lumină ce ne poate apăra?
Pe pieptul meu se scrie cu țărână
sau cu lumina ce împarte
bucurie?
Seară sălbatică luptând
cu-ncremenirea de gheață și chemând
secunda salvatoare?
Unde ești, Tu, infirmieră a luminii
ce-ai putea să-mi bandajezi sufletul?
Poate că Îngerul ți-a strâns mâinile-n cătușele
neputinței,
dar eu încă mai văd o lumină binefăcătoare.
și cred că Îngerul negru nu-ți va sigila
ochiul ce vindecă!

Altă eroare

Altă eroare a pătruns în mine –
cancer lucrând fără întrerupere!

Seara e murdară ca o cârpă de vase
și existența mea-i viermănoasă și se degradează
întruna.

Nu-mi spuneți că va veni Îngerul Vindecător!
Eu aud orele destrămându-se-n grabă,
și știu: pașii mei stereotipi
vor năclăi țărâna sfântă.
E foarte târziu!
Moartea
nu-și arată semnul heraldic,
însă zorii vor veni enervanți
ca o ploaie de Noiembrie;
și-n existența mea
se va face atâta frig,
încât oglinda îmi va arăta
masca viitoare!

Demonul

Pereții strivindu-mă în continuare,
și nici un cuvânt, nici un gest de ocrotire.
Cenușiul se instaura brutal și sigur
de sine; zâmbetul era strivit,
și inima visa un mormânt încăpător.
Deasupra tuturor
trecea, cu sabia-i aspră,
Demonul exterminator!

Un singur cuvânt

Frica îmi tatuează mâinile.
Frica îmi scrie un singur cuvânt: „Moarte“.
Doamne, la tine vin să cer îngăduire –
oare mă vei auzi?
Nu vreau veșnicia încremenitelor tăceri –
aici o secundă nesfârșită și clară,
mă ridică-n imperiul bucuriei
și îmi ajunge!
Însă Frica mi-arată o groapă deschisă.
Mâinile mele țipând
vor putea să-ndepărteze moartea?

O voce necunoscută

Mi-e frică de noaptea ce va veni;
mi-e frică de mine însumi.
O voce necunoscută îmi șoptește mereu:
„Veți pieri în curând!“
Amintirile se sparg ca boabele de grâu sub piatra de
moară;

eu îmi pierd încet trăsăturile chipului,
o perie de sărmă îmi anulează lumina buzelor
și mâinile se fac mai subțiri
și-arată-ntr-o singură direcție:
Moarte? Lumină?
E ora când mi se ia masca de ceară,
și cineva mă duce-n muzeul amintirilor,
deși eu țin cu voce sfâșiată:
„Sunt viu, sunt viu, sunt viu!“

O epopee a Moscopolei

Nida Boga: „Voshopolea“. În românește de Hristu Cândroveanu.
București, 1994

de MARIUS DOBRESU

Contribuția adusă de românii sud-dunăreni la înflorirea civilizației românești a fost remarcabilă. Industriași, economiști, meseriași, negustori ori oameni de cultură, aceștia și-au slujit patria cu abnegație și pricepere, neuitându-și, când au avut ocazia, nici cosângenii din Balcani. Un astfel de caz este Nida Boga. Născut la 15 ianuarie 1886 la Veles (Macedonia), în apropiere în Skoplje, viitorul scriitor a făcut școală mai întâi în grecește, apoi în românește, la Bitolia, terminându-și studiile la București, unde a absolvit geografia și istoria. A luptat la Nămolosa și la Mărășești, ca voluntar, în timpul războiului mondial. A funcționat, mai apoi, la Basarabia, la Chișinău, ca profesor, director de liceu și director al Arhivelor Statului, unde a publicat „Documente basarabene“, în douăzeci de volume.

A murit la Vaslui în 1974.

Activitatea literară și-a început-o timpuriu, în revista liceului românesc de la Bitolia, „Lumina“. În volum debutează cu comedia „La hane“ (în dialect aromân), urmată de o alta, „Revoluționarii“ și poemele din volumul „Cântițe“. A scris și în limba română, mai cu seamă studii istorice: „Românii din Macedonia, Epir, Thesalia și Albania“ și „Românii din Serbia și Bulgaria“. A editat „Documente basarabene“ (1926 – 1936) și, în colaborare cu prof. univ. I. Minea, i-au apărut: „Despre Iane, mare ban al Craiovei. Și ceva despre Mihai Viteazul“ și lucrarea în două volume „Cum se moșteneau moșiile în Țara Românească la sfârșitul sec. al XVI-lea. Contribuțiuni la istoria vechiului drept din Țara Românească“.

Cea mai importantă contribuție literară a lui Nida Boga rămâne, însă, volumul „Voshopolea“. Apărut în limba română la Editura Fundației Culturale Aromâne „Dimândarea Părintească“, în 1994, „Voshopolea“ reprezintă istoria în versuri a nașterii, înfloririi și decăderii celebrei metropole a românilor sud-dunăreni, orașul Moscopole. Privită sub acest aspect, „Voshopolea“ poate fi alăturat, fără rezerve, „Odiseei“ homerice. Începuturile orașului sunt redactate cu afecțiunea cu care te referi la propriii strămoși: „Voshopolei că-i fură începători/Oierii doar – și numele-i ne-o spune;/ Acolo fu menit să se adune/ Și să prospere neamul de păstori“. Treptat, localitatea ajunge, prin hârnicia și iscusința locuitorilor ei, aromâni din Balcani, cel mai important oraș sud-dunărean, concurând, ca prosperitate și frumusețe, Atena și Salonicul, devenind renumit chiar și la Istanbul. Orașul adăpostea 60.000 de locuitori și dispunea de o Academie, în care predau vestiți dascăli ai timpului, de tipografie, de numeroase școli și biserici românești, binecuvântate toate de Mitropolia moscopoleană. La mijlocul sec. al XVIII-lea se părea că nimic nu va putea împiedica transformarea acestei metropole într-o veritabilă capitală a Balcanilor. Dar n-a fost să fie așa, pentru că vecinii ținutului, sângerorul Ali Pașa de Ianina și Patriarhia de la Istanbul, au pus gând rău înfloritorului oraș: „Din Ianina,

Castoria-înălții/ Arhierii pornesc să afle-ndată/ Acolo, în Voshopolea bogată/ Ce coc armânii/ ăștia, blestemații...“. Și poemul se derulează în pocnet de pistoale și zăngănit de săbii, narând cum strălucitorul oraș e transformat, de cruzimea beilor musulmani, într-o grămadă de ruine: „Și flăcări șerpuiesc – un râu de foc/ Iar târgul e o mare de pojar/ C-aprind bandiții totul, iar și iar/ Să piară tot ce-a fost aici, pe loc!“. Însăpăimântați și sărăciți, moscopolenii iau drumul exilului, ducând cu ei amintirea înfloritorului oraș.

Poemul cuprinde 14 cânturi și circa 150 de sonete, în dialect aromân. Ca și în „Odiseea“, Nida Boga a descris antitetic bogăția fabuloasă a Moscopolei în plină glorie și urgia ce i-a adus moartea. Versul românesc, migălit cu venerație de Hristu Cândroveanu (un excelent scriitor și editor al literaturii aromâne), transmite cu fidelitate tot patosul poemului original, iar procedeele stilistice utilizate de poet – descrierea luxuriantă, suspansul, metafora și dinamismul scenelor de masă – capătă în românește valențe inegalabile.

Lăsând la o parte remarcabila realizare artistică a d-lui Cândroveanu, ținem să dăm aprecierea cuvenită activității acestuia de zeci de ani în slujba tălmăcirii și promovării literaturii românești sud-dunărene în România. Și aceasta pentru că nu sunt mulți cei care și-au adus o contribuție atât de importantă la susținerea fraților noștri dimprejurul frontierelor oficiale ale României.

„Voshopolea“ lui Nida Boga constituie o operă literară importantă, dar și un document istoric. Salutăm deci cu toată dragostea apariția ei și o recomandăm frățește tuturor românilor.

Tentația limbii de lemn

de CLAUDIA ENE

toate limbajele speciale non-ficționale tind în mod firesc spre clișeu și spre standardizare. Codurile lor cuprind nu numai cuvinte dispartate și reguli de combinare a acestora, ci și formule-tip, care sunt decodate ca atare de către receptorii. Între acestea, limbajul textului politic constituie un caz aparte, la limita tendinței spre stereotip, o zonă a echilibrului între limbajul specializat și limba de lemn. Prin text politic înțelegem rapoartele, comunicatele, telegramele de protocol, știrile, comentariile și, prin extensie, chiar eseul politic. Cea mai evidentă caracteristică a acestui tip de text este utilizarea de clișee, de sintagme și fraze stereotipe, ca și cum ar fi forme ale unui discurs repetat. Aceste elemente-standard revin mereu în practică, fără a fi reformulate, ci doar introduse ca atare într-un enunț: „președintele... a luat atitudine într-o recentă declarație de presă, dezaprobând în termenii cei mai energici...“, „președintele dezavuează atitudinea liderului G.F... față de care și-a precizat poziția...“, „liderii au lansat idei și propuneri...“ etc. (toate citatele articolului au aceeași sursă: „Cronica Politică“, 2, nr. 22, 1995, p. 5).

Totuși, frazele-stereotip sunt – sau ar trebui să fie – mai puțin numeroase în textele în care se pune accentul pe opinie, cum sunt comentariile ori eseul politic. Însă, dacă eseul păstrează o anumită distanță față de clișeu, nu totdeauna se întâmplă la fel cu comentariul politic, sau mai degrabă cu o specie hibridă, cumulând atât evenimentul, cât și interpretarea lui. Ne referim la acele articole care sunt un soi de știre comentată și care – unele dintre ele – au încă nostalgia limbii de lemn. Există aici o preferință pentru figurile de stil ieftine, care tind și ele să devină stereotipe: „**scena politică** românească **a fost tulburată** prin tot felul de declarații...“, „(l. l.) **a demarat acțiuni concrete**“ etc. Cea mai remarcabilă este însă vizibila propensiune spre cațavencianism, spre pompos și vag: „dl. l. l. a adresat **apelul... de a aborda cu luciditate și înțelepciune momentul cu profunde semnificații istorice în fața căruia se află astăzi România**“, „(forțele politice – n. n.) **să acționeze unite pentru infaptuirea unei idei esențiale**, ce vizează evoluția de perspectivă a țării noastre“, „**încurajarea acestei idei de unitate și consens în fața problemelor fundamentale – singura care poate conduce la mai binele țării**, reprezintă o atitudine firească...“ sau „(forțele politice să răspundă – n. n.) **deschiderii promovate... cu seriozitate pe care momentul actual o reclamă**“ etc. După cum se poate observa, enunțurile se mențin în zona vagului și a nenumitului, atingând doar în treacă sfera concretului: cuvintele vehiculate sunt „idee“, „moment“, „a aborda“, „a acționa“, „infaptuire“, „evoluție“, „unitate“, „consens“, „problemă“, majoritatea supradimensionate prin determinări de felul: „profund“, „esențial“, „fundamental“. Aproape întregul text ia chipul sloganului și forme fără fond. Există, fără îndoială, o tentație a limbii de lemn și poate chiar o utilitate a acesteia: aceea de „a-ți preciza poziția“ fără să ai, de fapt, nici una.

«Naivitățile» cetățeanului Jourdain

■ Scrisoare de dragoste

de DAN-SILVIU BOERESCU

1 Prima pagină ar trebui să fie cam așa:
„Peronul metroului era meschin, populat cu ființe care nu mai aveau nici un motiv să se gândească la altceva decât la cât de repede vor ajunge acasă. Monotonia umană nu era spartă decât de gălețușă plus accesoriile violent colorate ale copilului țăran. Băiețelul, atât de stingher în metropola din care nu înțelegea nimic, își însoțea bunica, mai corect spus mamaia, care-și deșertase ziua-ntreagă papornița direct în burta consumatorilor orașeni. Zarzavaturile trebuie să fi fost la fel de violent colorate ca gălețușă plus accesoriile“.

La o nouă lectură, descoperim numeroase stângăcii și evidente erori de compoziție: prețiozitate, trimeri aberante la marile „probleme“ ale existenței, o sintaxă lejer împiedicată, planuri tematice interferate țițător, expresionism vulgar la nivelul exprimării, dispreț față de buna-cuviință. Dezordine, într-un cuvânt – o mare dezordine. Lesne de dedus că dezordinea scriiturii trădează dezechilibrul afectiv-umoral al scriitorului. Descoperim pe loc cât de antipatic poate deveni acest autor prostuț! (Dar de ce ne înduioșează?!?)

Finalul ar putea să sune astfel:

„... și, vorba lui Blanchot, **nu reușim să credem în dezastru, nici când îl trăim, nici când îl murim**“. Ceea ce părea a fi un roman sau, în orice caz, un fragment de proză se relevă în chip de eseu. Prețiozitatea nu l-a părăsit pe autor – trimiterea livrescă (dublă de sublinierea cu italice sau aldine) o dovedește cu prisosință.

Poate că nu e nici o tentativă de nuvelă, nici măcar o divagație în jurul cozii hiperdiegetice. De (ce) n-ar fi o scrisoare de dragoste neconvențională...

2. Un mod nu foarte inspirat de a te pune în paranteză (ceva asemănător cu *Jurnalul...* greu de digerat al colegului Vlad Niculescu). Competiția cu propria timiditate, frica de a te expune, mica jucărie schizofrenică – rubrica dintr-o revistă. Și atunci iei o carte (mai mult sau mai puțin imaginată), eventual o citești (cu sufletul la gură, ca pe un roman cu fotbaliști de Tupan), scrii despre ea și despre tine, despre cât de seducătoare devine opacitatea funciară a criticului obstinat să se reinventeze în fiecare cronică, săptămână de săptămână. Să fie acesta sfârșitul unei colaborări de aproape cinci ani? Doamne ferește! „Criticul“ nu-și dorește să ajungă pacientul alter ego-ului dement.

3. Revenind la scrisoarea de dragoste trebuie să spun că destinatarul încă nu poate să o priceapă. Poate că el va reține numai detaliul cu gălețușă plus accesoriile violent colorate. Sau poate că îl va lega de o amintire cu mult nisip,

plajă încinsă și o mare fără de meduze. Va fi primit și el cândva o gălețușă (plus accesoriile), o va fi rupt/stricat și, răsfățat fiind, părinții îi vor fi cumpărat alt set (violent colorat). Momentul respectiv poate fi asociat unei mari bucurii, ideii de vacanță la mare, de anotimp solar, de feluri de mâncare nemaipomenite (șalău „meunière“ și „bonne femme“), de dinte pierdut într-o boabă de porumb (**madeleine**-a națională, deși – istoric vorbind – e de sorginte... americană).

4. Unul din motivele pentru care proza post-modernă nu se caută la noi (spre deosebire, bunăoară, de Sandra Brown, Danielle Steele, Sidney Sheldon) este că are un story la care cititorul comun accede cu mari dificultăți. Narratorul se pricepe al naibii de bine la cuvinte, eșuează însă când e vorba de magiunul sentimental, care face cartea să se scrie, parcă, singură.

5. Corespondența dintre viață și text ar trebui să fie mai bine ascunsă, nu ca în paragraful următor:

„Mi-e dor, mi-e un dor năpraznic de tine, de tot ce făceai tu, de acele delicioase greșeli de exprimare cu care îmi pigmentai viața. Nu ziceai tu că la salata de țelină e bine să pui și puțin **costărnac** și că despre o vecină s-a afirmat că e **inalfabetă** (cu toate că are un suflet bun, nu?),

deși tot tu ai învățat să pronunți fluent **te-le-en-ci-clo-pe-di-a** de îndată ce ai intrat în mrejele mass-mediei?“

6. Ușor de spus că, gata, granițele dintre genuri și specii s-au șters, că din **melting pot**-ul acesta nu iese decât text, text și iarăși text. Mai vine câte unul și spune că de aici (re)naște teatrul, după atâta punere în scenă. Noi, de pildă, tot nu ne-am lămurit dacă se discută despre o proză, o scrisoare (de dragoste) sau – de ce nu? – despre un roman epistolar. Și ajungem iarăși la primejdioasele **liaisons** dintre metacritică și inocență.

7. Ne putem întoarce, totuși, la scrisoarea noastră de dragoste?

„Îți mai amintești când îți spuneam Princess? Erau primele zile ale iubirii noastre. Pe atunci, nu credeam că ne vom despărți vreodată. De fapt, acum cred la fel: noi nu putem fi separați de nimeni, niciodată, nicicând. Așa că nu-ți mai țuguia buzele, cum o faci de obicei când nu-ți convine ceva. Mi-e dor de tine, nu uita asta... te iubesc...“

Am ajuns la dezambiguizarea totală a mesajului?

Aici, cititorul bine educat știe că trebuie să urmeze o capcană.

8. Sunt sigur că sunteți dezamăgiți de (pseudo-)cronica mea. Foarte multe lucruri vagi: este vorba de o carte nouă? de un roman (epistolar)? Cine a scris-o? Un autor român? Cum îl cheamă?

Cam multe întrebări deodată! Firește, n-o să vă fac jocul, deci nu prea o să vă răspund la ele. Tot ceea ce pot face pentru Dumneavoastră este să vă inițiez puțin în misterul acestui autor – s-o recunoaștem – incomod. Incomod, și, în egală măsură plictisitor, într-atât de plictisitor, încât nici numele nu i-l voi da. (Mi-e rușine de rușinea lui, asta e!) Poate că nici nu e scriitor în adevăratul sens a cuvântului. Este doar un om obișnuit surprins într-o situație dramatică, situație pe care n-o mai poate controla. Moment în care el intră în panică și se refugiază în singurul lucru pe care se iluzionează că știe – cât de cât – să îl facă: scrisul. Este, de asemenea, un om pe care l-a părăsit curajul, fiindcă a comis greșeli, destul de grave, chiar foarte grave, pe care nu știe dacă le mai poate repara. Parabola nu este însă atât de transparentă! Autorul este un orgolios incurabil și crede că acest orgoliu l-ar putea salva. Altminteri, s-ar sinucide. Cel puțin, din punct de vedere literar. Orgoliul proiectat hiperbolic pe orizontul său de așteptare, îl face să creadă că **aceea care îl iubeste, îl iubeste și-așa**. Sigur, ideea nu e din cale afară de originală, dar pe acest, totuși, tânăr autor, care s-a privit pe sine de pe marginea prăpastiei (Caspar David Friedrich – **Stânci de cretă pe insula Rugen**), numai ea îl mai poate salva.

9. Finalul scrisorii-playback: „Cum să cred în dezastru?“

P.S. Cu adânc respect și profundă mândrie patriotică, urez conducerii nou alese a Uniunii Scriitorilor cele mai mărețe realizări în îndeplinirea mandatului ce i-a fost încredințat prin votul quasi – unanim al populației adulte de autori români. Dragă dle Ulici, stimate prieten Iaru – Macintosh, neprețuiți Galfalvi Zsolt, Alecu Ivan Ghilia, Slavomir Grozdenovici, Tudor D. Savu excipiens q.s., să trăiți, să înfloriți și să reînviați Fondul Literar! Cât despre croaziere, măcar pe Panța să-l luați cu voi, ca să fie echilibrat reprezentate generațiile și promoțiile... Hai, la mulți ani!

Fișe pentru o ediție Peter Neagoe (II)

de MIRCEA ANGHELESCU

mai atașat de Paris, „un oraș minunat, plin de viață”, deși merge la teatru cu soția, ia lecții de franceză, vizitează împrejurimile, privind locurile cu ochiul pictorului, gândul de a pleca pune stăpânire pe el. În februarie 1928, Peter Neagoe pleacă în sud, în căutarea unui loc în care să-și regăsească liniștea, calmul necesar picturii și acel aer pur, transparent, care să învâluie pânzele sale în atmosfera visată.

Peter Neagoe trece în acei ani, după contactul cu marea artă europeană, printr-o criză care lasă urme și în jurnalul din care am mai citat: „Mă simt obosit când termin o ședință de pictură, dar știu foarte bine că ar trebui să privesc încă de mai aproape și să nu-mi permit niciodată să mă îndepărtez de obiectivul observat decât pentru a-l face mai puternic și mai intens, și mai interesant în pictură. Fac eu acest lucru? Nu! În toate operele bune de artă există ceva extraordinar de viu, ceva fundamental și adaptat vieții date în tablou. Și când spun viață înțeleg exact măreția și misterul pe care acest cuvânt le conține...” Pictura sa nu-l mai satisface. Insidios și sub aparența unei simple dorințe de exercițiu, dorința de a scrie revine în preocupările vechiului ucenic gazetar în legătură cu pătrunderea în subtilitățile limbii franceze: „Pătrundem în spiritul acestei limbi splendide, a cărei finețe și a cărei precizie, în același timp, mă atrag. Îmi place într-adevăr și sper că într-o zi voi fi capabil s-o scriu destul de bine pentru a scrie câteva povestiri în această limbă”. Scrisul gazetăriei sale bucureștene, pe care încercase la New York să-l ducă mai departe, într-o eseistică ambițioasă și naivă (mărturisește singur într-o conferință din 1936: la

abia un an după venirea sa în Statele Unite se prezentase la editorul revistei *Outlook* cu un eseu despre geniu), erau mărturii ale unei vocații intelectuale; acum, Peter Neagoe căuta în scris ieșirea dintr-o criză pe care o provocase pictura, dar pe care aceasta nu o mai putea rezolva: nevoia de a da formă și consistență unei lumi care îl exprima și îl obseda, în ciuda faptului că fusese până acum neglijată, sau poate tocmai de aceea, lumea copilăriei sale și a formării sale, unde se găsește cheia oricărei personalități.

Din refugiul său în Midi, singur și deziluzionat, Peter Neagoe trimite soției rămase la Paris prima nuvelă care marchează noua sa preferință, *Caleidoscop*. Aceasta o trimite unei reviste de limbă engleză care apărea la Paris, *Transition*, și textul apare aici în martie 1928, marcând debutul de scriitor american al fostului țăran din Aciliu. Mai mult, editorii revistei *Transition* (unde publică Gertrude Stein, Katherine Ann Porter, Williams Carlos Williams ș.a.) îi cer scriitorului și alte texte și

acesta decide fără multe alte ezitări să abandoneze pictura pentru a se consacra scrisului, deși abia publicase prima sa nuvelă într-o revistă cu o circulație restrânsă. În numărul următor din *Transition* apare o altă nuvelă, *Un segment al întregului*, apoi o alta; în 1931 începe să colaboreze la *The New Review*, revistă a scriitorilor americani din Europa editată de Samuel Putnam la Paris, iar în 1932 povestirea *The Shepherd of the Lord* (Păstorul Domnului) este selecționată în antologia lui Edward O'Brien *The Best Short Stories of 1932*, apărută la New York, alături de texte de Erskine Caldwell, William Faulkner, W. March ș.a. În acești ani, viața sa la Paris se leagă de aceea a grupului de scriitori americani care trăiesc aici în jurul celebrei Gertrude Stein, dar și de aceea a românilor aflați în Franța. Romancierul american James T. Farrell își amintea, peste ani, cum hoinăreau împreună „la Sorbona, apoi pe cheiurile Senei, cu Brâncuși, Tzara, P.Istrati”. După el, între americanii de la Paris cu care era în bune relații, poetul Ezra Pound – boem incorijibil – era în chip special sprijinit material de Peter Neagoe: „Pound, se știa, când era vesel însemna că trecuse pe la Neagoe, prin rue du Douanier; când era trist, însemna că nu dăduse de prietenul său...” (*Pedalele vechiului Chelsea*, în *Tribuna*, nr. 51 din 1967, p.8).

De un destin special are parte primul său volum, *Storm* (Furtună), o carte conținând zece povestiri pe care o publică tot la Paris editorul revistei *Transition*. Trimisă în Statele Unite pentru a fi difuzată în librăriile de acolo, cartea este oprită de organele vamale sub învinuirea de a fi obscură și

destinatarul, un librar din Chicago, este somat să permită distrugerea „mărfii” sau returnarea ei către expeditor, în cazul că această trimitere s-a făcut „cu bună intenție și fără neglijență sau intenția de a viola legea vămilor” etc. Se repetă astfel, la mică distanță în timp, cazul prietenului său Brâncuși, căruia aceeași vamă îi făcuse dificultăți pentru importul neautorizat de metal, adică „pasărea măiastră”. Întâmplarea stărnește, bineînțeles, comentarii și dispute, ziarele se interesează de necunoscutul scriitor: *The Chicago Tribune* vorbește de „franchetea și simplitatea ei primitivă, ilustrând personaje ale pământului pe care trăiesc, precum copacii”, *The Statesman* din Londra apreciază că „proza lui vioaie și ritmată e surprinzător de bine scrisă” etc. Rezultatul este că o nouă ediție a cărții, mai voluminoasă, apare în același an la Paris, iar revistele franceze încep să ia act de literatura sa: în octombrie 1932, *Le Crapouillot* publică traducerea povestirii *Sposedania lui Gavrila*.

După război – primul război mondial – pictura și în general portretistica lui Peter Neagoe încep să aducă bani, așa încât peste câțiva ani, în 1926, el își poate împlini visul oricărui american cu preocupări de artă: vine în Europa, și anume în centrul lumii artistice de atunci, la Paris.

Primele sale impresii, notate într-un jurnal că inedit, revelă încântarea cu care neofitul descoperă o civilizație și o lume încărcată de trecut: „Parisul este într-adevăr splendid, dar mai mic decât New York. E totuși mult mai mult farmec în liniștea lui calmă și în blândețea pe care o aduce vârsta. Potecile pe care umblă lumea sunt mai bătătorite, ele au mai multe ramificații și mai multe cotituri, și pe fiecare merge cineva. Aici poți simți rutina ca pe ceva neîntrerupt și nedestructibil... Dar mișcarea lor este aici mai grațioasă, nu mecanică, așa cum o vezi la New York, unde toată lumea aleargă după ceva...” Îl întâlnește aici și pe Brâncuși, făcând socoteala că nu l-a mai văzut de douăzeci și patru de ani, ceea ce ar exclude întâlnirea celor doi la München, pe care o menționa în altă parte: „Nu-l văzusem de 24 de ani. E cărunț acum, dar ochii și fața sunt la fel de tinere ca atunci. E în putere și locuiește minunat. Are un atelier cald, înalt și plin cu lucrări, terminate sau în diverse stadii de elaborare. La fel, o mulțime din toate felurile de material, lemn și piatră de toate consistențele. Mi-a spus că nu m-am schimbat, dar eu știu foarte bine cum m-au schimbat acești 24 de ani”.

Viața lui la Paris seamănă, cel puțin în prima parte a ei, cu o lungă vacanță de studii în care pictorul și totodată criticul de artă – căci aspectele teoretice ale artei îl interesează din ce în ce mai mult – aspiră prin toți porii atmosfera marii arte, se impregnează de ea în muzee și expoziții. Impresiile copleșitoare au rămas în paginile unor însemnări: „Van Gogh era de felul lui un realist puternic, dar năvalnic și nerăbdător prin temperament, străduindu-se febril să picteze cu culori cât mai vii posibil. Această presiune a fost uneori benefică și el a pictat câteva tablouri bune; dar personalitatea lui era mult mai puternică decât este opera lui”. Sau despre Cezanne: „Cezanne este totuși maestrul. El este remarcabil, cel mai rezervat din toți, cel mai puternic de asemenea, în sensul că există multă energie în opera lui”, subiect asupra căruia revine după două săptămâni: „La Luvru. Cu cât mă uit la tablouri, cu atât crește în mine convingerea că Cezanne e cel mai mare dintre moderni. Am spus-o și o întăresc acum, că Cezanne nu poate fi atins de nici unul dintre moderni. Oriunde e el, ceilalți par săraci și artificiali... Cezanne studiază neobosit și nu spune niciodată «gata!». El e într-o devenire continuă, de aceea e, deasupra tuturor celorlalți pictori, un pictor”. Și, deși devine din ce în ce

Farmecul rafinamentului

de HENRI ZALIS

Nu știu dacă nostalgia cu care privește Ion Creangă vârsta copilăriei și rememorează farmecul ei luminos are doar o dominantă autobiografică. Fie și deviată din spațiul memorialistic pur în cel, atât de bine plasat la el, al admirabilei narativități. Mai degrabă înclin să cred că **artistul** ordonează la nivelul de prospețime, puritate și convergență de gesturi toate sugestiile foarte complexe sale subiectivității originale.

Nică a Petrei a existat; desigur și isprăvile lui de băietan isteț, pus pe șotii netrucate, atât de miezos amuzante. Rafinamentul la acest genial povestitor exact în acest plan face și mai atractive confesiunile deghizate de chiar scăpărătoarea lor cursivitate. Pentru că șirul de întâmplări ale **Amintirilor din copilărie** își află principalul resort în natura leștea cu care ocolesc orice justificare de vreun ordin sau altul, fie el pedagogic fățiș sau ascuns apreciativ. Creangă are plăcerea să ne cheme în atmosfera inconfundabilă a satului de baștină și, pe urmă, a școlii de catiheți din Humulești, prin gospodăria în care s-a născut, alături de colegi de joacă, profesori, consăteni. Inspirația lui are drept emblemă bucuria, niciodată mediocră, oarecare, a libertății. O libertate în spirit, reconfortantă, mai presus de micile culpe și sancțiuni pe care le riscă dacă sunt încălcate reguli școlare sau porunci părintești. Creangă duce această dimensiune a plenitudinii trăirilor, cu întreaga ființă dedată nevinovatelor sau

aproape nevinovatelor plăceri, foarte sus pe scara expresivității. În poetica elementelor lui Gaston Bachelard ar trebui inclusă și simbolistica hedonismului. În fond, din acest orizont mai puțin luat în discuție este Creangă un mare modern. El susține, cu metafora cuceritoare a copilăriei încrezătoare în steaua ei, importanța superioară a bucuriei ca rațiune de a fi și a simplității (aparente) de a cânta realitatea. Acestei plăceri îi corespunde un hedonism aparte, țărănesc și, totodată, delicat filosofic.

Iar dacă în perceperea lui intră un mare coeficient de naivitate, aceasta disimulează protector-ironic stările sufletești, cu corolarul lor etic. Naivitatea se conjugă hedonist cu iubirea de învățătură, ca un filtru absorbant ce fascinează pe măsură ce are posibilitatea să se dezvăluie.

Cine citește **Dănilă Prepeleac** în cheie prospectivă descoperă facultatea de a schimba realul într-unul generator de înobilări. Căci nu este un real agresiv cât metaforic marcat de poezia emoțiilor și cauzalității acestora. Un real relevant cu destinul lui fenomenologic. Un real reabilitat, dacă este cazul, în valorile sale ascensionale, trecut, pe rând, din magma narativă transfiguratoare înapoi la bogăția de rememorări aproape himerice. Dar copilăria nu poate fi himerică în accepție bovarică strictă. Este cu siguranță și centrul lumii reconstruite pentru a compensa neîmplinirile strict existențiale ale omului Creangă, un fel de pozi-

tivitate neîmpăcată cu inerția, clientelismul, nefericirile cauzate de boală și sărăcie, pe subțierea linie de demarcație între insul marginalizat și condiția practică regresivă ce-l asaltează. Hedonismul lui Creangă, literar prin excelență, are mobilitatea totalității lui spirituale și, ca atare, se sustrage handicapului social.

Moldova, care l-a dat pe Alecsandri, l-a marcat pe Sadoveanu și l-a inspirat sublim pe Eminescu, colorează nu doar caligrafic și toponimic temele lui Creangă. Ea devine în formula stilistică aleasă de povestitor un mod de a-l orienta categorial și, simultan, intim participativ. Personalitatea genialului scriitor, conștient de harul său, va fi descoperit în mitologia copilăriei izvorul dialogului său cu memoria. Un dialog fertil, demonstrativ, coerent, formă de reacție ce aduce în prim plan peisajul interior transparent și suculent, colorat afectiv de ritmuri incantatorii.

Adâncirea în sine a marelui autor, atât de abil îndreptată dinăuntru spre vraja vieții, a înviat unele seri din cercul Junimii.

Trebuia mult curaj să crezi că rafinamentul înșelător al prozelor lui Creangă va fi primit cum merita. Ca o experiență mai mult decât folositoare de vreme ce întrupa înțelepciunea adultului mascată de voioșie infantilă și maleabilități ludice.

În definitiv, personajul narator nu avea, sub o formă sau alta, nici o relație de vasalitate cu ascultătorii săi junimiști ori cu editorii „Convorbirilor literare”. Era unic, plin de făgăduieli ținute până la urmă, nu cum considerau aceia, recunoscându-i farmecul prelucrării unor sugestii din folclor. Textele sale, ieșite dintr-un scrupul filologic și artistic ce impune respect, de o credibilitate cum numai realismul mai respiră, sunt, grație ingenuității jucate, derutante, șireteniei în istorisire, anecdoticului cultivat îndelung, de un vitalism magnetic de-a dreptul senzațional. Avea să fie, în cele din urmă, recunoscut ca atare, când în proiecțiile conștiinței noastre suntem cucerii de structura discursului, natural până la miracol, de o plenitudine substanțială, explicit națională, de-acasă, edificând iubirea de fapte și de lucruri.

Lumea literară

■ Ultima carte a lui Albert Camus, „Primul om”, găsită în geanta sa după moartea prematură, e tradusă și în românește de eminenta profesoară universitară Ileana Cantuniari. Avem de-a face cu o capodoperă, după cum remarcă și presa pariziană. „Un elan, o forță irezistibilă anunță măreția creației. Ne trezim dintr-o dată în fața inspirației care țâșnește, în acea clipă în care cartea nu există încă, în timp ce minunate fraze abundă deja vârtej: o lucrare preistorică. Pentru că **Primul om** este o carte asupra timpului”. Condițiile grafice excepționale sunt un alt motiv care va ademni cititorii.

■ Ne-a venit la redacție „Dacia literară” nr. 15, serie nouă, sub directoratul lui Lucian Vasiliu. Bogat ilustrată și scrisă cu pasiune, revista inserează eseuri, studii, poezii peste care nu se poate trece ușor. „Vasile Voiculescu, poet creștin” (Valeriu C. Neșțian), „Virgil Mazilescu, zece ani de la moarte”, „Dorința de putere la români” (Val Condurache), „Note despre exilul cultural polonez” (Radu Neulau) și multe altele întregesc un număr necesar oricărui scriitor din România.

■ Periodicul transilvan de cultură „Târnava” care se difuzează nu numai în județul Mureș, ci și în toată țara, precum și în Basarabia (la Chișinău) și în Bucovina (la Cernăuți) îl ia la întrebări pe colaboratorul nostru Alexandru Cistelean. Acesta nu uită să se pună bine cu tinerii critici care vin din urmă: Ioana Pîrvulescu, Iulian Boldea, Dan Silviu Boerescu, Gabriela Gavril. Marele merit al acestei reviste e acela că nu aleargă după nume sonore și valorifică potențialul literar al spațiului „Pe Mureș și pe Târnava”, după cum ne avertizează chiar pe frontispiciul publicației.

■ Revista „România literară”, consecventă principiilor sale, plasează în pagina „Actualitatea culturală” o fotografie în care se disting Ion Bogdan Lefter și Alexandru Mușina, violenți contestatari ai structurilor Uniunii Scriitorilor. Să mai spună cineva că **opozitia** (ca să o cităm pe Magdalena Bedrosian) nu e mediatizată!

■ Uniunea Scriitorilor din România, în colaborare cu Inspectoratul pentru cultură al

județului Mureș și Casa de editură „Mureș”, a organizat în 21 ianuarie a.c., în Sala de oglinzi a Palatului Culturii din Târgu-Mureș, șezătoarea literară „Târnava-25”, consacrată în întregime sărbătoririi numărului 25 al periodicului transilvan de cultură „Târnava”, care apare la Târgu-Mureș. Au participat personalități ale vieții publice și culturale din țară și din județul Mureș, scriitori și ziariști: criticul literar Cornel Moraru – consilier șef al Inspectoratului pentru Cultură Mureș, istoricul literar Serafim Duicu – director al Teatrului Național din Târgu-Mureș, Ion Horea, mureșean de origine, Victor Suciu – vicepreședinte al Consiliului județean Mureș, criticul literar Alexandru Cistelean – redactor șef adjunct al revistei „Vatra”, poetul, publicistul și editorul Eugeniu Nistor – directorul revistei „Târnava”, redactori și colaboratori ai publicației sărbătorite, din Târgu-Mureș, Sighișoara, Mediaș, Târnăveni, Iernut.

Cu acest prilej au fost decernate premiile revistei pe anul literar 1994 următorilor scriitori: ION HOREA – pentru întreaga activitate literară de până acum; ZENO GHIȚULESCU – pentru volumul de poeme „Periplu”; ZENO GHIȚULESCU – pentru volumul de versuri „Târgul de fluturi”; IULIAN BOLDEA – pentru placheta de versuri „Carte de vise”; TITUS ANDRONIC – pentru cartea de poezie „Soarele din turn”.

Bucolicele lui Brădean

de CORNELIU ANTIM

Galeriile „Calderon“ și-au deschis stațiunea 1995 cu o expoziție Traian Brădean. Un artist din categoria celor ce-și trăiesc propria clasicitate cu o consecvență cerbice. Tablourile sale de acum au ceva din frumusețea surdinizată și nostalgică a cântecului îngânat. Contemplativ incurabil, plămădit din materia îmbătătoare a cântării, încrezător în virtuțile elementare ale universului în care trăiește, Traian Brădean transpune în pânzele sale această trăire intens subiectivizată a spațiilor bucolice. Genul cel mai frecventat de penelul său este, firește, peisajul. Artistul nu reproduce, pur și simplu, o ambianță asupra căreia zăbovește în fața șevaletului. Nu maniera impresionistă îl preocupă, ci studiul valorilor de lumină succedându-se în ornicul zilelor și al anotimpurilor. Formele la care apelează în populara peisagistică sunt bine individualizate: vâlurirea domoală sau accidentată

a colinelor, majoritatea copacilor singuratici, șeruirea ademenitoare a drumurilor de țară, marginea nelămurită a apelor în vîpia amiezii.

Anotimpurile preferate sunt cele ale solarității, cu vegetația atinsă de pigmenții coacerii. Peisajul său este aproape întotdeauna animat de prezența unui personaj sau a unui animal domestic sau a unui obiect din inventarul gospodăriei rustice, fapt ce amplifică atașamentul sensibil al artistului pentru universul patriarhal și domestic al civilizației agreste și pastorale. Pictează acest orizont de lume cu o pasiune nedisimulată. Temele sunt redate la intervale, în tonalități de culoare rezonante cu propria stare lăuntrică. De aici, o duioasă undă extatică învâluie compozițiile sale peisagistice, transmițând privirilor vibrația cordială a culorilor. Desenul său este simplu. Imaginea se compune din acumularea firească a volumelor și a suprafețelor de culoare. Identitatea locurilor pare să fie cu rigoare redată de artist, deși nu valoarea documentară primează în viziunea sa, ci dezvoltarea emoțională a subiectului. Traian Brădean își drămuiește cu atenție registrele trăirii afective, pe care știe să le convertească în atrăgătoare construcții plastice. Fidel esteticii figurativului, pictorul a urmat calea perfecționării continue a mijloacelor specifice de expresie. Desenul a fost și rămâne ferm, rezumând datele esențiale ale realului, peste care culoarea adaugă tensiunea domoală, alteori contrastantă, a intensității de lumină, în tente când moi, când energice sau acide, într-o rafinată tehnică a contra-

punctului și a ritmurilor expresive. Calități ce sunt vizibile mai cu seamă în naturi statice – florile și obiectele din recuzita acestui adevărat laborator de creație și virtuozitate al pictorului sugerând un teritoriu al disciplinei plastice severe. Aici datele emoționale sunt difuze, preocuparea pictorului pentru expresia coloristică și armonizarea raporturilor tonale fiind precumpănitoare. Brădean lucrează cu pasiune asemenea tablouri, în care școală pe care o posedă se relevă cu strălucire. Aparenta ușurință cu care pictează „flori“ sau „ulcele“ și alte obiecte de inventar țărănesc nu este decât urmarea studiului sistematic de atelier, exercițiului variațional pe care și l-a impus și pe care l-a insuflat și generațiilor de artiști tineri, pe care le-a pregătit cu aplicat instinț didactic. Este știut că pentru Traian Brădean pictura nu înseamnă numai fructul unei percepții hedonice a universului real, ci și disciplina unei munci guvernate de reguli precise. Pictura este, înainte de toate, o profesie, un meșteșug anevoios, ce trebuie bine deprins, dacă vrem ca instințul artistic să se exprime cu adevărat liber – pare a ne lămuri venerabilul artist. Și creația sa este pusă zălog unor astfel de crezuri. O vădesc în actuala expoziție, ca și cu alte prilejuri asemănătoare, studiile sale de nud, dar și mariele sale înobilate cu delicate și rafinate siluete antropomorfe și mai ales, fragmentele de notații grafice din vechi carnete de studiu. Toate pledează pentru neconținerea exercițiului, dincolo de care, în artă, totul devine posibil.

teatru

Viata cehoviană

de MARIAN POPESCU

Iscrisă la începutul secolului, **Trei surori** a fost și ea, ca și celelalte mari piese de teatru cehoviene, subiect de îngrijorare pentru autorul ei. Cum va fi reprezentată, cum va fi jucată de către actori? Nemirovici-Dancenko, unul din cei doi autori ai primei mizanscene (alături de Stanislavski), își amintește reacția clară a lui Cehov la o repetiție: „Dar ceea ce am scris eu e o farsă!“

Desigur, dincolo de afirmarea de către autor a naturii operei sale, afirmație care poate fi stânjenitoare sau, dimpotrivă, rămâne întotdeauna întrebarea fundamentală: ce fel de literatură este aceasta? **Trei surori** a fost văzută adesea ca „locul unde nu se întâmplă nimic“, starea de așteptare a personajelor anihilând propensiunile spre evadare. **Topoi** ai modernității literare au fost recunoscuți mult mai târziu, chiar dacă unii reprezentanți ai mediilor literare observau „diferența“ scriiturii cehoviene față de literatura consumată în epocă.

Regizorul Alexandru Darie realizează la „Bulandra“ un spectacol care, în ciuda lungimii reproșabile, reține fără îndoială interesul. Dar ce l-a interesat pe regizor în această piesă, de o modernitate evidentă încă din epocă? Exilul interior al unor personaje, iluzoria evadare spre „Moscova“ sau eșecul existențial prelungit până când insuportabilul este metamorfozat într-un comic imprezvizibil?

Spațiul teatral construit de scenografa Maria Miu este polisemantic: sufrageria, expusă la vedere,

interiorul casei – perceptibil prin ferestre-trape practicate în fațada construcției din scânduri, sugestia îndepărtată a unei grădini în fundal – toate acestea dau senzația unei cazemate cu fante subțiri prin care se observă exteriorul dar și iluzia unui interior casnic în curs de structurare. Costumele ofițerilor strălucesc în alb-verdele lor, marcând ideea unei schimbări care nu se va produce niciodată.

Alexandru Darie, fără îndoială unul dintre cei mai importanți regizori români de azi, marchează, la „Bulandra“, trecerea spre o altă epocă a teatrului bucureștean. Prin recenta sa montare el nu produce atât o viziune căutând originalitatea de dragul „recordului“, cât mai ales reușește să acrediteze elocvent, după **Poveste de iarnă**, ideea unei noi generații de actori importanți ai teatrului nostru. De regulă, acest fapt provoacă frisoane în mediul profesional, dar dezinvoltura regizorului se dovedește și acum infailibilă. Spectacolul său este aventura unei umanități pentru care tragicul ar putea fi reconvertit: căci așa se întâmplă lucrurile și în farsă! Când Verșinin își face apariția prima dată în casa celor trei surori pe care le cunoscuse la Moscova când ele erau mici, starea de așteptare e promisiunea difuză a unui viitor incert: în acea scenă, Verșinin, atras fiind de Mașa și Irina, mai tinere, n-o mai „recunoaște“ pe Olga, cea mare, și îi spune „doamnă“. Comicul situației – care nu există în piesă – e inventat magistral de regizor pentru a acredita semnificația unui joc al memoriei/timpului. Verșinin e seducător,

dar are o familie pe care o evocă mereu. În interpretarea lui Marcel Iureș, personajul atrage irezistibil, mișcarea sa în scenă e convingătoare, idila sa cu Mașa, semn fermecător al irecuperabilului, este intens devorată într-o scenă extraordinară desfășurată în zona cea mai avansată a podelei de scânduri, spre publicul lojilor. Oana Pellea, interpreta Mașei, revelă încă o dată, după triplul rol din **Poveste de iarnă**, complexitatea activă a unui uman impus cu forța. Relația Mașei cu soțul ei, profesorul Kulighin, e tratată regizoral mai anemic: Cornel Scripcaru în Kulighin execută excelent o schiță caricaturală a personajului, fapt care escamotează proporțiile dramei conjugale. Un rol interesant, remarcabil îl realizează Mihai Constantin în Solionii: barba roșcată, ochelarii rotunzi și duritatea timidității compun o prezență scenică impresionantă. Natalia, cea care va cotropi „regatul“ celor trei, este în interpretarea Emiliei Popescu un semn clar al coruperii vulgare: viața în această casă, după plecarea ofițerilor, va fi la cheremul ei căci slăbiciunea soțului Andrei (Dan Aștilean) e, practic, calul troian avântat într-o „cazemată“ care avea deja căi de acces.

Prezențele Luminiței Gheorghiu (Olga) și Ancăi Sigartău (Irina) presupun o demarcație: regizorul, cred că se pierde în spectacol, în anumite momente, ceva din semnificația ludic-dramatică a eșecului. Dacă „desenul“ lui Cebutișchin (Șerban Cella) este mai clar pentru că e mai simplu (beția continuă), cel al lui Tuzenbach (Marian Rălea) e mai complicat: curtea pe care i-o face de ani de zile Irinei sfârșește acum în mod tragic. Complexitatea acestei figuri este, însă, destul de rar impusă de către actor.

Viața cehoviană așa cum apare din **Trei surori** în spectacolul de la „Bulandra“ este o comedie a exilului interior. Uneori aripa farsei falfăie sonor deasupra tuturor pentru a le insufla un relativism anti-pesimist. Finalul reunind statur cele trei surori poate fi văzut ca un ironic semn al unei solidarități în dezastrul existențial dar, mai degrabă, o sugestie a căutării unei alte șanse de a rezista.

Truman Capote

– Miss Kate! Au venit domni.
Ca prin farmec, ne-am găsit în camera Katei McCloud.

– Aces! Îngerul meu!
Stând pe marginea patului, își pieptăna părul.
– Vreți o ceașcă de ceai? Perla o să bea una.
Sau un lichior? Nu? Eu însă, da, Corrine, poți să-mi aduci o picătură de lămâiță? Aces, vrei să mi-l prezinți pe domnul Jones? Domnul Jones, se destăinuie ea doamnei Apfeldorf, care ședea pe un scaun lângă pat, o să-mi alunge demonii din coloana mea vertebrală.

– Ei bine, spune doamna Apfeldorf, al cărei păr negru și lucios evoca aripa unui corb, iar vocea semăna cu croncănitul lui, sper că va fi mai eficient decât japonezul ăla mic și sadic pe care mi l-a trimis Mona. N-am să mai am niciodată încredere în Mona. Nu că aș fi avut-o înainte. N-o să-ți vină să crezi: închipuie-ți că m-a pus să mă întind goală pe jos, iar după aia, s-a așezat desculț pe gâtul meu și m-a călcat cu picioarele, dansând pur și simplu pe mine. A fost o agonie!

– Oh, Perla, zise Kate McCloud cu un ton plin de milă. Ce știi tu de agonie? Am petrecut o săptămână la Saint-Moritz, fără să văd măcar o pereche de ski. N-am părăsit decât o singură dată camera, doar ca să mă duc să-l vizitez pe Heinie. Am rămas acolo, lungită, mestecând Doridon și recitând rugăciuni. Aces, spuse ea întinzându-i rama de argint care se afla pe noptieră, uite cea mai recentă fotografie a lui Heinie. E adorabil, nu-i așa?

– E băiatul doamnei McCloud, îmi explică Aces arătându-mi fotografia; un băiețel cu obraji de heruvim, înfolfolit într-un paltonaș și cu căciuliță de blană, ținând un bulgăre de zăpadă în mână.

Am remarcat atunci în camera zeci de portrete ale aceluiași băiat la vârste diferite.

– Adorabil! Ce vârstă are?
– Cinci ani, adică o s-aibă cinci ani în aprilie.
Ea începu din nou să-și pieptene părul cu o mână nervoasă.

– A fost un coșmar. N-am fost lăsată să-l văd singur nici măcar o dată! Scumpul unchi Frederik! Și celălalt unchi, Otto! Două fete bătrâne. Au rămas acolo plantați. Să mă privească. Să numere sărutările. Gata să-mi arate ușa, ca și cum s-ar fi terminat ora mea de vizită!

Zvârli peria prin odaie, ceea ce declanșă lătrăturile lui Mutt.

Ducesa Neagră își drese glasul. Parcă era o cioară care se gargarisea.

– Răpește-l! spuse ea.
Kate McCloud râse și se trânti pe o grămadă de perne.

– Ce ciudat! Ești a doua persoană care mi-a spus același lucru săptămâna asta.

Își aprinse o țigară:
– Nu-i chiar exact când spun că n-am ieșit niciodată la Saint-Moritz. Am ieșit de două ori. O dată ca să mă duc la un dîneu dat în cinstea șahului și altă dată la o serată nebună, organizată de Mingo la King's Club. Acolo am întâlnit-o pe femeia aia extraordinară.

Doamna Apfeldorf întrebă:
– Era și Dolores acolo?
– Unde?
– La serata șahului.
– Era atâta lume, că nu-mi mai amintesc. De ce?

– A, am întrebât și eu așa. Cerculă fel de fel de zvonuri. Cine dădea dîneul?

Kate McCloud ridică din umeri.
– Unul din grecii ăia. Cred că Livanos. După dîneu, alteța sa, ca de obicei, n-a mai lăsat pe nimeni să părăsească masa, povestind ore întregi glume de prost gust. În franceză, în engleză, în

KATE McCLOUD

germană. Chiar și în persană. Toți se tăvăleau de răs, chiar dacă nu înțeleseseră un singur cuvânt. Eră penibil s-o vezi pe Farah Diba: se înroșise cu adevărat...

– Se spune că nu s-a schimbat deloc de când eram colege de clasă la Rosey în Gstaad.

– Și ceea ce era mai stânjenitor e că, lângă mîne, se afla Niarchos. Băuse atâta coniac cât să-l facă pe un rinocer să turbeze. M-a privit cu un aer foarte belicos, apoi mi-a spus „Uită-te în ochii mei – dar nu puteam s-o fac, căci e sașiu – uită-te la mine și spune-mi ce te face mai fericită în lumea asta?” „Somnul”, i-am răspuns eu. El a continuat:

„Somnul. Asta-i cel mai trist lucru pe care l-am auzit vreodată. O să poți dormi mii de ani. La rândul-mi o să vă spun că pe mine cel mai fericit mă face să vânez. Să ucid. Să cutreier prin junglă și să omor un tigru. Un elefant. Un leu. După aceea, mă simt liniștit, fericit. Ce spui de asta? I-am răspuns: „Asta-i cel mai trist lucru pe care l-am auzit vreodată! Cum poți vorbi de fericire când pomenești de omor, de ucidere? Astea-s cuvinte tragice”.

Ducesa Neagră înclină capul și aprobă:
– Da, grecii au mintea întunecată. Grecii bogați. Seamănă atât de mult cu oamenii cât un coiote cu un câine.

Aces interveni:
– Totuși, Kate, ție îți place să vânez. Cum îți explici asta?

– Îmi place să mă prefac că vânez. Îmi place să merg în natură. Singurul lucru în care am tras vreodată a fost un urs Kodiak și eram în legitimă apărare!

– Ai tras într-un bărbat, îi aminti Aces.
– Doar în picioare. Și o merita. Împușcase un leopard alb.

Corinne apăru cu un păhăruț de lămâiță. Aces avea dreptate, lichiorul se asorta perfect cu ochii ei verzi.

– Dar începusem să vorbesc de femeia aia uluitoare pe care am cunoscut-o la fandangul lui Mingo. S-a așezat lângă mine, spunându-mi:

„Bonjour, frumoaso. Mi s-a spus că te-ai născut în Sud. Și eu tot acolo. Sunt din Alabama. Mă cheamă Virginia Hill”.

– Virginia Hill?
La drept vorbind, până nu mi-a spus Mingo că era atât de celebră nu mi-am dat seama. N-auzisem niciodată vorbindu-se de ea.

– Nici eu, spuse doamna Apfeldorf. Cine-i? O actriță?

– Fata unui gangster, o informă Aces. Inamicul public numărul unu. F.B.I. i-a afișat fotografia în toate birourile poștale din Statele Unite. Am citit

un articol despre ea intitulat „Madona lumii interlope”. Toți sunt pe urmele ei, nu numai F.B.I., ci toți foștii ei tovarăși: își spun că dacă vreodată F.B.I. pune laba pe ea, o să vorbească, dar nu prea mult! Când situația a devenit imposibilă, a șters-o în Mexic, unde s-a măritat cu un instructor de ski austriac. De atunci, se ascunde în Austria și în Elveția. Americanii n-au reușit să obțină extrădarea ei.

– Sfinte Dumnezeule, exclamă doamna Apfeldorf, făcându-și cruce, trebuie să fie groaznic să fii așa de urmărită, terorizată!

– Terorizată? Nu cred, mai degrabă disperată. Și asta sub o mască jovială. Mă ținea tot timpul înlănțuită, mă strângea în brațe, spunându-mi: „Îmi face bine să vorbesc cu cineva de acasă! Îmi vezi mâna?” Mi-a arătat mâna, prinsă în ghips și bandajată, și a continuat: „Mi-am surprins soțul în pat cu una din pașachinele alea manierate și i-am zdrobit maxilarul găsculiței ăleia. I-aș fi făcut același lucru soțului meu, dar a sărit pe fereastră! Îmi închipui că cei din America sunt la curent cu necazurile mele. Sunt zile când îmi spun că așa face mai bine să mă întorc acasă și să termin cu toate astea! Aici mă simt ca într-o închisoare”.

– Dar cu cine seamănă? E o femeie frumoasă? Întrebă Aces.

Kate se gândi.
– Frumoasă, nu, s-ar spune mai degrabă grațioasă. O servează pe patine cu rotile. Are o nutrișoară drăguță dar, din păcate, cu o dublă bărbie. Nu-mi pot închipui cât îi cântăresc țâțele, dar cu siguranță vreo două kilograme.

– Te rog, Kate, se plânse Ducesa Neagră. Știi bine că detest cuvântul ăsta: țâțe!

– Adevărat, uit mereu că ai fost crescută de maicile braziliene. Dar, să continui: femeia asta și-a apăsât deodată buzele de urechea mea murmurând: „De ce nu-l răpești?” Am privit-o doar. Nu înțelegeam despre ce vrea să-mi vorbească. Mi-a spus: „Știi totul despre mine, dar și eu știu totul despre tine. Cum te-ai putut mărita cu ticălosul ăla, care te-a dat afară, păstrându-și

copilul? Știi, și eu sunt mamă. Am un băiat. Și îmi închipui ce simți. Cu gologanii pe care îi ai și legile europene, singurul mijloc de a-ți recupera copilul, e să-l răpești“.

Mutt gemea. Aces își zornăi mărunțișul din buzunar; doamna Apfeldorf spuse:

– Cred că are dreptate. Și e fezabil.

– Da, aprobă Aces. E grozav de riscant, dar se poate face.

– Cum?! exclamă Kate McCloud bătând cu pumnul pernele. Cunoști clădirea. O adevărată fortăreață. N-aș putea să-l scot niciodată de acolo! Cu unchiul ăia lângă el, care nu-l pierde nici o clipă din ochi! Și servitorii!

Aces spuse:

– Partida asta se poate totuși juca, dacă ai un plan judicios.

– Și după aia? După ce s-ar da alarma, n-aș ajunge nici la zece kilometri de granița elvețiană.

– Dar închipuie-ți, croncâni doamna Apfeldorf, da, închipuie-ți că nu încerci să treci frontiera. Cu mașina, bineînțeles. Închipuie-ți că mașina te așteaptă în vale... Toată lumea la bord și ai șters-o!

– Unde?

– În Statele Unite!

Aces se înflcăără.

– Da! Și o dată ajunsă acolo, Herr Jager nu va mai putea face nimic împotriva ta! Ai să poți cere divorțul și nici un judecător din America nu-ți va refuza paza lui Heinie.

– Himere! Fantasme! replică ea. Domnule Jones, îmi pare rău că te-am făcut să aștepti atât.

– Fantasme, dacă vrei. Totuși, am să mă gândesc, spuse Ducesa Neagră sculându-se. Dacă am lua masa împreună săptămâna viitoare?

Aces o sărută pe obraz pe Kate McCloud.

– Am să-ți telefonez mai târziu, dragă. Iar tu, P.B., ai grijă de prietena mea! După ce termini, ne întâlnim la bar.

În timp ce instalam masa de masaj, Mutt sări în pat și se așeză pe vine ca să facă pipi. M-am repezit s-o iau.

– Nu-i nimic, mă liniști Kate, patul ăsta a văzut altele și mai și! E atât de urâtă, încât e adorabilă. Îmi place mutrișoara ei neagră, cu cearcănele ei albe. S-ar spune o panda. Cât are?

– Trei sau patru luni. Mi-a dat-o doamna Nelson.

– Păcat că nu mi-a dat-o mie. Cum o cheamă?

– Mutt.

– Nu poți să-i spui așa. E prea mică. Dacă i-am găsi un nume care i s-ar potrivi mai bine?

După ce am desfăcut masa de masaj, Kate se dădu jos din pat, lăsând să-i alunece capotul scurt și vaporos. Dedesubt era goală și mi-am dat seama imediat că e o autentică roșcovană. Era zveltă și corpul ei n-avea nevoie de un gram în plus, ținuta ei o făcea să pară și mai înaltă decât era, adică aproape cât talia mea, un metru șaptezeci.

Cu pași destinși, sânii ei mici și pietroși, cum îmi plac mie, cu sfărcuri rozalii, abia tremurând, străbătu camera și atinse butonul aparatului stereo. Ghitara lui Segovia rupse tăcerea. Fără să spună un cuvânt, se apropiu de masa de masaj și se lungi pe ea, lăsând să-i atârne părul fascinant. Apoi, oftând, închise ochii strălucitori, ca și cum ar fi pozat pentru o mască mortuară. Nu era machiată și nici n-avea nevoie, atât de naturali erau colorații pomeții ei înalți, -ca și buzele, senzuale și trandafirii.

În timp ce contempalam acel trup sănătos, sculptural, sânii ei încântători, amfora amplă a șoldurilor, gambele îndoit pe care le prelungeau picioarele mici, am simțit un fior trecându-mi de-a lungul picioarelor; eram grozav de excitat. „Oprește-te, P.B. Nu-i deloc profesional, bătrâne“. Dar degeaba îmi spuneam toate astea, excitația nu înceta. Nu mi se întâmplase niciodată așa ceva. Masasem totuși atâtea femei, și unele dintre ele foarte excitante, dar nici una, trebuie să recunosc, nu se putea compara cu această Galatee. Mi-am șters mâinile jilave pe pantaloni și am început să-i

masez gâtul și umerii, frământându-i pielea, destinzându-i tendoanele. Dacă la început ea era contractată, încetul cu încetul am început s-o fac să se destindă.

– Hm, murmură Kate, ca un copil adormit, îmi face atât de bine! Spune-mi, te rog, cum de-ai căzut în labele doamnei Nelson?

Eram încântat să vorbesc. Ce n-aș fi dat să-mi sustrag mintea de la excitația ce mă stăpâna! Nu numai că i-am povestit cum l-am întâlnit pe Aces într-un bar din Tanger, dar am continuat printr-un scurt rezumat al vieții și peregrinărilor lui P.B. Jones: bastard, născut la Saint Louis, crescut într-un orfelinat catolic până la vârsta de cincisprezece ani, am fugit apoi în Miami unde am lucrat cinci ani ca maseur. După ce am economisit destui bani, m-am dus la New York să-mi încerc norocul în singura meserie pe care doream s-o exercit, aceea de scriitor. Cu succes? Și da și nu... Am publicat o culegere de nuvele, ignorată, din păcate, atât de public, cât și de critică, decepție ce m-a mânat în Europa și m-a constrâns la ani lungi de călătorie. A trebuit să lupt din greu ca să-mi câștig viața, scriindu-mi în același timp romanul. Dar și el a fost un eșec. Am ajuns deci un etern vagabond, fără să am alt viitor mai îndepărtat

roza vânturilor

Miodrag Pavlović (Serbia)

La moartea unei găini

Găina legată de picior
atârnă din nori
fără cap

Sânge în ligheanul toaletei
Mână-n mână
două cușite
cântă la pian

Penele din pernă
vor ierta
gâturile noastre golașe

În românește de
Petre Stoica

decât ziua de mâine.

I-am atins pântecetele, pe care i l-am masat cu un gest circular, înainte de a coborî spre șolduri. Dar simțeam cum îmi tremură picioarele. N-am mai putut rezista și am spus „Iertați-mă“, alergând spre baie, și, când am ajuns acolo, mi-am clătit bine fața în apă rece, apoi mi-am șters mâinile și m-am întors la clienta mea, cu picioarele moi ca acelea ale unui matelot pradă râului de mare.

Prin lucrăm pătrundeam lumina crepusculară a unei zile de iarnă pariziană. Lumina lămpii îi sublinia formele și conturul feței. Zâmbind, ea mă întrebă, cu glas amuzat: „Te simți mai bine acum?“ I-am răspuns, pe un ton puțin aspru: „Puteți să vă întoarceți?“ I-am masat ceafa, am coborât, atingând ușor cu vârful degetelor, de-a lungul coloanei vertebrale. Torsul ei vibra, ca o pisicuță care toarce. „Știi, m-am gândit la numele pe care să i-l dai cățelușei d-tale. Phebe. Eu am un mânz pe care îl cheamă Phebe. Și un câine. Dar poate că ar trebui s-o consultăm pe Mutt. Mutt, și-ar place să-ți spunem Phebe?“ Mutt s-a așezat pe vine ca să ude covorul. „Vezi, adoră numele ăsta! Domnule Jones, pot să-ți cer un mare serviciu? Ai lăsa-o pe Phebe să-și petreacă noaptea cu mine? Detest să dorm singură și-mi

lipsește căteava mea.“ „Nu văd nici un inconvenient, dacă nici Phebe nu vede vreunul...“ „Mulțumesc“, spuse ea cu simplitate.

Dar exista un inconvenient. Îmi dădeam seama că dacă o lăsam pe Mutt acolo lângă vrăjitoarea asta, ea nu-mi va aparține niciodată. Și, cine știe, nici eu n-o să-mi mai aparțin. Aveam impresia că alunec pe valuri albe de spumă și că un curent glacial și zgomotos mă poartă deodată spre niște cascade fascinante. Măinile mele îi masau spatule, crupa și picioarele. Respirația ei se normalizase. Convins că doarme, m-am aplecat deasupra ei și i-am sărutat glezna.

Ea s-a mișcat, fără să se trezească totuși. M-am așezat pe marginea patului, și Phebe – da, Phebe – s-a cuibărit la pieptul meu, și, după puțin timp, a adormit și ea. Iubisem, fără să fi cunoscut de fapt dragostea. Cum puteam înțelege pulsațiile, dorințele care coborau în capul meu ca de pe un tobogan? Ce puteam face? Ce povezi îi puteam oferi Katei McCloud, care să dea dreptul iubitărilor mele, îndemnând-o să-i răspundă? Mă uitam jur împrejurul meu, și privirea mi se oprea pe măsuțele pe care se aflau fotografiile copilului, în rame de argint. Un băiețel serios, chiar când zâmbea, mânca un cornet cu înghețată, scotea limba sau se strâmba. „Răpește-l!“ – nu asta mă sfătuia Ducesa Neagră? Absurd, dar mă și vedeam rotindu-mi sabia, castrând dragonii, luptând în flăcările infernului, spre a sări în ajutorul acestui copil, pe care îl voi depune, teafăr și nevătămat, în brațele mamei sale. Fantasme! Prostii! Și totuși, instinctul îmi spunea că răspunsul era acel băiat. Fără zgomot, am ieșit în vârful picioarelor din cameră și am închis ușa. Fără s-o trezesc din somn pe Phebe, nici pe noua lui stăpână.

În clipa când am intrat în barul de la Ritz, Aces îmi făcu un semn cu mâna. La ora aperitivului, barul era plin de schiori bronzăți, înapoiți de curând din vacanțele lor alpine, prostituate de lux, două câte două, ținându-și tovarășie, până ce le va face un semn vreunul din oamenii de afaceri germani sau americani, din regimentele de scriitori la modă sau negustorii de confecții feminine de pe Bulevardul 7, adunați la Paris spre a examina noile colecții de vară, fără să uit, bineînțeles, pe bătrânele doamne șic, cu părul albăstrui, instalate pentru mult timp în hotel și refugiate la bar ca să-și bea cele două Martini autorizate de Facultate („Medicul meu e categoric: nu-i nimic mai bun pentru circulație!“), înainte de a se retrage în sala de mese, meditând acolo, la lumina candelabrelor, asupra tăcutei lor solitudini.

Abia m-am așezat la masă, că Aces fu chemat la telefon. Eram bine plasat, ca să-l observ, telefonul aflându-se la capătul celălalt al barului. Îl vedeam uneori mișcându-și buzele, dar, în general, el asculta, dând din cap. Nu puteam să-l supraveghez, însă, cu adevărat, într-adevăr, căci mintea îmi rămăsese la etaj, în contemplarea părului voluptos al Katei McCloud, a chipului ei dăruit visului. Viziunea era atât de fascinantă, încât am tresărit când Aces s-a întors.

– Era Kate, mă anunță el, cu aer satisfăcut, asemeni unei manguste digerând un șoarece. Voia să știe de ce ai plecat fără să-ți iei rămas bun de la ea.

– Dormea.

Aces are totdeauna o grămadă de chibrituri în buzunar, asta face parte din personajul lui. Aprinse unul, frecându-l de unghie, și și-l apropiu de țigară.

– Fără să exagerăm, Kate este o femeie tânără care cunoaște bine multe lucruri. În general, te poți încrede în instinctul ei. De aceea sunt în măsură să-ți fac o propunere bună. Kate vrea să te angajeze ca să-i ții companie. Ai să primești o mie de dolari pe lună, plus cheltuielile, inclusiv hainele și mașina personală.

În românește de
Paul B. Marian

O seară cu profesorul Dinu Adameșteanu

Vestea că domnul profesor Dinu Adameșteanu va sosi la Roma mi-a dat-o Angelo Morretta (Dan Petrașincu). O veste bună, una care te fericește și te aruncă numaidecât în spațiile rememorărilor, emoțiilor. Nu-ți este hărăzit în fiecare zi să cunoști o mare personalitate, să porți cu ea un dialog și mai cu seamă cel solicitat să fie un român din exil, pe care îl cunoști doar din cărți. Știu că prof. Dinu Adameșteanu o să țină la Accademia di Romania o comunicare despre romanitatea noastră de la Carpați și Dunăre. O șansă nesperată ca să-l pot cunoaște, să stau de vorbă cu el. Ziua întregă m-am întrebat: cum arată oare profesorul Adameșteanu? Și mai ales ce am să discut cu un arheolog celebru în Europa? Gândul unui interviu a fost cel care mi-a alungat neliniștea. Este o seară română exilată într-un ocean de aer transparent.

Străbat Via Nazionale și, la dreapta, o mică străduță unde, la un hotel vechi, dar foarte elegant, modern, trage de obicei profesorul Adameșteanu. Toată seara am discutat despre evenimentele din România, despre șansele românilor de a reveni în Europa. Profesorul Adameșteanu mi-a evocat anii lui rodnici închinăți cercetărilor arheologice, studiilor și anchetelor științifice din Sicilia, Basilicata Antica ș.a. O carieră strălucită și recunoscută internațional. Nu a uitat să-mi vorbească despre rolul lui Vasile Pârvan în formarea sa, despre actualitatea modelului propus de autorul „GETICII”, de marea lui lecție. După discuțiile avute până seara târziu, l-am solicitat pe profesorul Adameșteanu să-mi răspundă la câteva întrebări. Cât am stat la Roma nu am primit nici un răspuns. Profesorul plecase din motive de sănătate la Heidelberg. Nu și-a uitat promisiunea făcută la Roma. Mi-a trimis răspunsurile de față, cu scrisoarea în care își motivează întârzierea nedorită.

– Care este părerea dv. sinceră despre evenimentele petrecute în România (Decembrie 1989)?

– România ajunsese la ultimul nivel de suportare a umilintelor, mai ales pe plan moral; sfârșitul lui 1989 era limita maximă la care se putea ajunge. Ce s-a întâmplat în Decembrie 1989 nu se putuse verifica mai înainte pentru atâtea alte motive și pentru că nu se mai verificase în acei ani unitatea între tineretul și armata Țării, cum s-a verificat de Crăciun.

– Ce șanse de viitor are România în Europa de azi?

– România și-a avut și trebuie să-și reia rolul ei de priză vigilentă cu ochii spre lumea orientală și în același timp de filtru al ideilor acestei lumi orientale, cel puțin atâta timp cât nu se vor verifica și acolo, **volens-nolens**, aceleași schimbări ca și cele de ea provocate în Estul Europei. O Românie, întâi vândută fără nici o târguială, apoi umilită, economic și cultural, pusă la pământ aproape o jumătate de secol, nu poate avea încă puterea de veghe și de filtru între cele două lumi; România a fost ținută prea multă vreme de „cei de sus”, departe de Occidentul cultural și are, deci, nevoie să se simtă din nou sigură pe forțele ei, având urgență să se refacă.

– Ce rol acordați tineretului din România în momentul de față?

– Tineretul român trebuie și el să revină la rolul pe care l-a avut, înainte de 1945, pe toate planurile vieții. Astăzi toți recunosc că Revoluția este, în mare parte, meritul lor, al acelor tineri care n-au avut nicidecum să învețe să deslușească sensul cuvântului „libertate” de la oamenii lui Ceaușescu, puși în toate posturile în care, paradoxal, trebuia să li se inculce acest sens: al „Libertății”! Pe plan științific,

Universitățile și Institutele din Occident sunt mereu deschise tinerilor, mai ales acum, iar schimburi de profesori și de studenți sunt mereu

posibile. Și nu trebuie să se uite rolul avut de cele două Școli de specialitate, de la Roma și de la Paris, în prepararea elitei de profesori universitari dintre cele două războaie; câțiva dintre acești profesori au străbătut, cu mare curaj, și infernul cultural al epocii negre a României de ieri.

– Considerați că la ora actuală cultura românească se va sincroniza cu spiritul european? În ce sens?

– Când o carte românească, chiar publicată în zilele triste ale acestor ultime decenii, este căutată, tradusă și publicată și-n Occident, înseamnă că ea a ieșit din îngrădirea decisă „de cei de sus” prin meritele ei și nu prin voința acestor șefi de stat care au împânzit lumea cu „operele” lor. Și să nu uite că „sincronizarea cu spiritul european” se s-a menținut neîncetată în aceste negre decenii prin care a trecut România, de către oameni de vastă cultură rămași acolo sau de alții risipiți de soartă prin toate colțurile lumii; toți au făcut onoare Țării.

Interviu realizat de
Zaharia Sângeorzan

Scriitori pe mapamond

● **Ismail Kadare, L'ombre.** Romanul început la Tirana (1984-1986) a fost terminat anul acesta la Paris surprinzând lectorii consecvenți ai autorului. Ismail Kadare evocă claustrarea ființelor umane în Est și, mai ales, frământările unui artist ratat, chinuit de fantasmalele sale sexuale. Încă din vremea dictaturii lui Enver Hoja, canoanele literare extrem pudibonde interziceau absolut orice fel de temă erotică. Din acest motiv, manuscrisul lui Kadare, scos din Albania, a fost depus într-un depozit de bancă la Paris cu condiția ca, în cazul dispariției autorului, editorul să-l publice. Personajul principal al romanului este un scenarist de film pe care cenzura feroce l-a împiedicat să-și practice meseria. Spre deosebire de concetățenii săi, întemnițați în mica lor țară, el are șansa, rar, de a pleca în misiune la Paris. El se consideră un mediocru și nu nutrește nici o speranță în legătură cu acele „contracte născute moarte”, semnate cu Franța și destinate numai șlefuirii imaginii dictaturii albaneze. Șederile sale la Paris i-au îngăduit câteva legături. Oricum, sexualitatea acestui claustrat este problematică. Înainte de orice îl apasă presiunile celor rămași în Albania și care sunt avizi, la fiecare întoarcere, de confidențe picante. În același timp, călătorul căruia îi sunt acordate doar scurte escapade știe că orele sale de aventură sunt strict inventariate, el fiind în permanență flancat de un membru de partid sau chiar de o întregă delegație de aparatnici plicticoși și incapabili să aprecieze Parisul. **L'ombre**, ultimul roman al lui Kadare, este o frumoasă odă dedicată

Parisului, reprezentând un dublu interes. O introspecție insolită a unei lumi fantasmatică complexe și evocarea sexualității care amestecă răul străinului venit din Est și tradiția populară pe care o exprimă. Kadare se asimilează perfect cu povestitorul cărții evocând silueta unui scriitor care și-a făcut studiile Moscova și care i se aseamănă ca un frate.

● **Camille Laurent, Lex Traveaux d'Hercule.** Cel de al treilea roman al lui Laurent, după **Index** (1990) și **Romance** (1992) nu se reduce la simpla plăcere ludică pe care o procură. Tentația de a deosebi realitatea de iluzie poate fi un joc, dar și o miză. Adevărul, iată ce trebuie să descopere detectivul André, angajat de clienta sa despre care nu are nici un fel de informație. Camille Laurent oferă personajului său, detectivul, posibilitatea de a descoperi adevărul printr-un extraordinar trafic de scrisori. Cuvintele și nevoia de a fi folosite sunt cheia romanului. În finalul cărții autorul preia metafora cunoscută a labirintului oglinzilor care reflectă imaginea unei realități indecelabile. Personaje, autor, narator, lector, cine sunt ei? În film glonțul pornit din pistol reușește să spargă oglinda. Cuvintele nu au același efect. Ele nu reușesc niciodată să dezvăluie ceea ce este real, pare a vrea să ne spună Camille Laurent. Cuvintele sunt totuși „necesare pentru a-și putea striga propria neputință”. În acest sens, **Lex Traveaux d'Hercule** este un strigăt de acum celebru.

Marka Dona

Cele două momente care vor fi comentate aici cuprind o suferință și un destin. Primul moment este surprins, grație unei fotografii, într-un peisaj de iarnă în care apar doi bărbați. Unul dintre ei se află așezat, poartă o pălărie de fetru neagră și este îmbrăcat cu o pelerină groasă. E un bătrân cu aer de patriarh galdosian (Benito Perez Galdos, 1848 – 1920, cel mai important romancier spaniol după Cervantes. N. tr.), care privește spre obiectivul grafic. Celălalt bărbat stă în picioare, cu mâinile în buzunarele paltonului, și poartă un fular negru la gât. Între cei doi se află o femeie îmbrăcată cu un pardesiu alb, are mânuși negre și o coafură simplă. Dintre toți trei, femeia este singura care nu privește spre aparatul fotografic. În spatele lor se observă colțul unei case zidită din cărămizi, nepermioare, ce pare a fi situată undeva la țară, și câțiva arbori desfrunziți. Bătrânul este scriitorul J. Ajalbert; celălalt bărbat e un medic pe lume Louis Ferdinand Destouches, cunoscut însă grație numelui său literar, Céline.

Instantaneul este luat în februarie 1933 la Beauvais, în fața casei lui Ajalbert. Femeia este Elisabeth Craig.

În cea de-a doua fotografie puteți vedea un bărbat sprijinit de ușorul unei porți; în mâini ține niște hârtii. Privirea îi se pierde la orizont. În clipa în care aparatul fotografic îl fixa, avea gura închisă, însă judecând după înălțimea și poziția mâinilor sale și după modul de a ține hârtiile, se poate spune că acest bărbat citește, sau poate că se ajută în discursul său de notele pe care aceste hârtii le în.

Într-adevăr, în fața porții pe care se sprijină personajul, situată la înălțimea de un metru și jumătate de la sol și la care se accede după șase sau șapte trepte, se află un grup de oameni așezați pe o esplanadă, pe care fotografia îi redă doar parțial. Bărbatul care se adresează acestei mulțimi trebuie să aibă cam patruzeci de ani și este îmbrăcat elegant. Costum închis, bine croit și ajustat pe măsură. Cămașă albă, cravată neagră și o vestă, poate de culoare crem, încheiată cu nasturi. Nici slab nici gras, trăsăturile feței corecte și o privire, am mai spus, pierdută în altă parte. Pe acest chip se observă în rictus abia perceptibil, zeflemist și încăpățânat, aproape coleric. Fotografia este datată 1 octombrie 1935, la Medan. Acolo, în fiecare an, se reunesc peregrinii naturalismului pentru a-l evoca pe Zola a comemorarea morții sale. Personajul nu este altul decât Céline. „Pentru a-i face pe plac lui Descaves și prietenilor lui voi vorbi despre Zola în ziua de 1 octombrie, ceea ce mă plictisește rău. Nu-mi place deloc Zola, așa că voi vorbi despre mine însumi. Cu toate că nu-mi place nimic. Totul devine plictisitor“, scrisese el cu câteva zile înaintea acestui eveniment unei prietene.

Dar cine nu s-a plictisit de discurs a fost asistența. O cuvântare de zece minute despre moarte. Moartea, ca subiect, nu plictisește. Impresionează. „În viața omului, instinctul morții,

acest instinct tăcut, se află la centru, împreună cu egoismul. Ocupă locul pe care zero-ul îl are la ruletă. Cazinoul câștigă întotdeauna. Moartea, la fel“.

Emile Henriot va scrie în *Temps* despre cuvintele rostite de Céline la Medan. „Mi-ar face plăcere să cred – notează Henriot – că autorul este mai puțin aspru cu clienții decât cu lectorii săi și că sinceritatea lui, ca medic, nu merge atât de departe încât să se adreseze vreunui dintre bolnavii săi anunțându-l: «Prietene, boala pe care o ai este incurabilă»“.

Henriot merge direct la țintă. Între doctorul Destouches, bun samaritan, medic de trupuri și suflete la Clichy, generos cu oamenii și impresionat de mizeriile lor, și scriitorul virulent, nemilos, implacabil, care este deja Céline, se află un abis aparent. O durere ce va impregna permanent chinuita sa viață.

Prima fotografie este luată la puțin timp după frământarea produsă de publicarea volumului *Călătorie la sfârșitul nopții*. Destouches a trimis prin poșta manuscrisul, fără a mai da și alte explicații, editorului Denoel. După publicare, romanul a candidat pentru Premiul Goncourt, însă, lucru de neînțeles, l-a pierdut în ultima clipă. Cartea a fost primită cu elogii atât de intelectualii de stânga cât și de cei de dreapta.

Céline și-a dedicat romanul Elisabethei Craig, femeia care apare în prima fotografie, o dansatoare nord-americană. Pictorul Henri Mahe prieten și tovarăș de chefuri al lui Céline, decorator de cabarete și bordeluri, o descrie pe Elisabeth astfel: „Ochi mari, verzi, de cobalt, nas fin..., o gură rectangulară și senzuală..., păr lung, blond-roșcat, în bucle, până la umeri.“ În iunie 1933, Elisabeth se înapoiază în Statele Unite. Ea nu va mai reveni, lăsând un gol imens în casa din *Rue Lepic* și în viața lui Céline, gol pe care acesta nu va mai reuși să-l umple. Anii petrecuți alături de Elisabeth au fost cei de ucenicie și petreceri. Au fost timpuri erotice, nu eroice: „O dansatoare nord-americană m-a învățat totul despre ritm, muzică și mișcare“, spune Céline mai târziu.

Rana acestei absențe nu se va cicatriza niciodată. În 1934, Céline călătorește în Statele

Unite cu singura intenție de a o convinge pe Elisabeth să revină alături de el, însă ea preferă liniștea vieții din California și o căsătorie de conveniență cu un evreu în vârstă (dacă nu greșesc, un judecător). Ura demențială față de evrei, cu toate că s-a hrănit mai apoi din izvoare diferite, s-a născut acolo, în California. Pentru Céline, evreul este întruchiparea răului. De aceea nu se sfiește a afirma că Ludovic al XIV-lea era evreu, la fel și Racine, de asemenea – războiul..., chiar și Hitler. În timpul Ocupației, după bătălia de la Stalingrad, după care soarta războiului înclină cu repeziciune în favoarea aliaților, ambasadorul german la Paris invitase la cină un grup de intelectuali francezi pe care îi credea apropiați lui. Acolo se aflau Drieu La Rochelle, Benoist-Machin și Gen Paul, un pictor, prieten al lui Céline. Céline, prezent la masă, îl obligă pe Gen Paul să-l imite pe Hitler ținând discursuri la Nürnberg, ceea ce pictorul și execută spre spaima celor prezenți, acompaniat fiind și de comentariile incendiare și antinaziste ale doctorului Destouches.

„Hitler a murit“, spune acolo Céline, „și a fost înlocuit de o dublură, un evreu care pregătește triumful evreilor“. Abetz, înspăimântat mai mult de ce poate păți din partea Gestapoului decât de absurditățile pronunțate de scriitor, îl conduse pe acesta până acasă, susținând că delirează din cauza rănilor primite în primul război mondial.

Sinistrul Abetz ghicise adevărul. Céline (care într-adevăr fusese rănit în primul război mondial) și delirul erau același lucru, însă delirurile sale încă mai răsună cu putere în literatura universală, pentru că Céline, printre alte calități, o mai posedă și pe aceea de creator de limbaj: „Emoția se întâlnește doar – și cu mare efort – în vorbire“. Desigur, ceea ce se vorbește nu poate fi transcris fidel. E necesar ca frazele să fie scrise în așa fel încât să dea cititorului impresia că sunt vorbite, fără, totuși, a fi. Un băț pare frânt prin simpla lui introducere în apă, iar pentru a apărea drept în ochii noștri este necesar a-l construi frânt.. Așa cum lectorului trebuie să i se pară, când citește cartea, că cineva i-o citește înăuntrul propriului său eu“.

Traducere și adaptare
Ezra Alhasid

1) Tudor Dumitru Savu explică optzeciștilor săi (George Cușnarencu și Nicolae Iliescu) cum a făcut de-a ajuns în Comitetul Director al Uniunii Scriitorilor.
2) Ca de obicei, indianistul Vasile Andru privește spre naționalitățile conlocuitoare; se face că nu observă Vartan Arachelian.
3) Oriunde apare, Adi Cusin își declamă versurile. Aici l-a prins pe Grigore Ilisei.
4) Și Augustin Buzura a fost la Adunarea generală a Uniunii Scriitorilor. Nu-i cunoaștem opțiunile; deci nici votul.
5) Alexandru Paleologu, senator de drept și de fapt, a văzut „Căderea în lume“ a lui Constantin Țoiu. De față.

